

DOKUMENTUMOK HABSBERG OTTÓ ÉS A MAGYAR NEMZETI BIZOTTMÁNY KAPCSOLATÁHOZ (1948–1950)

A második világháborút követő években Európában, fokozatosan az Egyesült Államokban otthonra talált sokszínű magyar emigráció önszerveződése a magyarországi kommunista hatalomátvétel visszafordíthatatlanságának fényében kapott erőre. Jelentős szerepet játszott ebben, hogy 1947 nyarától mind nagyobb számban kényszerült hazája elhagyására az ország demokratikus pártjainak vezető rétege, az 1945-ben szabadon választott parlament számos képviselője.¹ Néhányan – közülük is elsőként Nagy Ferenc lemondatott miniszterelnök – rövid várakozás után eljutottak a tengerentúlra, ahol az amerikai demokrata párti adminisztráció az erősödő nagyhatalmi ellentétek hatására egyre határozottabban támogatta (a többi kelet-közép-európai emigrációhoz hasonlóan) az önszerveződésre irányuló szándékait. Ez egyben jelzés is volt az ekkor még zömében Európában tartózkodó, ún. '45-ös emigránsoknak, akiknek a meghatározó vezető rétegét a két háború közötti Magyarország törvényhozásának, kormányzatának, hadseregének elitje alkotta. Ők, abban a hitben, hogy a Hitler elleni koalíció szétesése, az amerikai és szovjet szembenállás kialakulása rövid idő alatt visszaállítja a régi hatalmi viszonyokat és „helyzetbe hozza” őket, ugyancsak kísérletet tettek soraik rendezésére. A bajorországi Altöttingenben 1947. augusztus 20-án tartott „országgyűlésen” kormányt alakítottak, melynek élére a Szálasi-kormány idején is aktív szolgálatot teljesített kisbarnaki Farkas Ferenc volt vezérezredes, az első emigráns szervezet, a Magyar Szabadság Mozgalom alapító vezetőjét állították államfői hatalmat „gyakorló” miniszterelnökként. Az amerikai megszálló hatóságok figyelmeztetése azonban hamarosan világossá tette a múltban ragadtak számára, hogy a megszállt területen sem országgyűlés tartására, sem kormány alakítására nincsen lehetőség.

Mindenek a fényében az is nyilvánvalóvá lett, hogy az emigráció vezető szervények a megalakítására – miként ezzel valamennyi reálisan gondolkodó menekült egyetértett – az Egyesült Államokban kerülhet sor,² ahol – bármily furcsán hangzik – a beutazási korlátozások szelektív érvényesítésével biztosítani lehetett egy demokratikus többségű testület létrejöttét. Az viszont itt sem volt kétséges, hogy a

¹ Az emigráció történetének megkerülhetetlen alpmunkája Borbándi Gyula: *A magyar emigráció életrajza 1945–1985* (Bern, 1985) című monográfiája. Az általános történeti kérdések felvázolásánál e munkára támaszkodtam.

² Az 1948 januárjában végzett reprezentatív felmérés alkalmával az emigráció legkülönbözőbb képviselői egyetértően nyilatkoztak erről, annak hangsúlyozásával, hogy Európában (elsősorban Párizsban) „alközpontokat” kell létrehozni. Vö. Gecsényi Lajos: Emigrációs útkeresések. A Magyar Nemzeti Bizottmány előtörténetéhez. *Századok*, 2015. 6. 1487–1502.

széles politikai spektrumot képező vezető réteg még oly gyenge egységét is csak az 1941-ben emigrált, a legitimizmussal rokonszenvező, hajdani fajvédő Eckhardt Tibortól, az egykori '39-es konzervatív parlamenti képviselőktől és felsőházi tagoktól, a nácizmussal és annak együttműködő híveivel szemben álló politikusoktól (Közi Horváth József, Fábíán Béla) és diplomatáktól kezdve a '45-ös nemzetgyűlés kigazdáinak, egykori parasztpártiaknak, kereszténypártiaknak, konzervatív polgároknek és szociáldemokratáknak a csoportjaiig terjedően lehet megvalósítani. Az egyetlen meghatározó kizáró okot kezdettől fogva a kommunista és a nyilaskeresztes párttagság és aktív együttműködés jelentette, például a Törvényhozók Nemzeti Szövetségében (a nyilas korszak országgyűlésében) való részvétel.

A kelet-közép-európai demokratikus változások egyre halványuló esélye ellenére a politikai aktivitás és támogathatóság szempontjából az 1945 utáni változásokban szerepet játszott, vezető állami és párttiszséget betöltött Nagy Ferenc, Varga Béla, Pfeiffer Zoltán, rövid ideig Sulyok Dezső, majd Peyer Károly, Auer Pál kerültek az élvonalba. A politikai felkészültséget és az Európára kiterjedő kapcsolati hálót tekintve viszont a szervezők megkerülhetetlen magját kétségkívül Eckhardt Tibor és az egykori diplomaták, báró Kornfeld Móric nagyiparos-bankár veje: Szegedy Maszák Aladár volt washingtoni, báró Bakách-Besseney György volt berni követ, az ún. követi bizottság tagja és egykori kollégáik, barátaik (mint báró Apor Gábor volt szentszéki követ) jelentették.

Ebben a tarka világban különleges helyet foglalt el Habsburg Ottó, aki a világháború éveiben több ízben kísérletet tett arra, hogy közvetítsen a szövetségesek és a magyar kormány között, és ennek során folyamatosan összeköttetésben állt Eckhardt Tiborral.³ Minden bizonnyal erre alapozva újult meg a kapcsolatuk, amikor 1947 nyarától mind erőteljesebben merült fel egy emigráns vezető szerv létrehozásának gondolata.⁴ Annál is inkább, mert Eckhardt meghatározó szerepe ebben eléggé egyértelműnek tűnt.⁵ A főherceg ettől fogva mind fokozottabb figye-

³ Dokumentumok a Lisszaboni Magyar Követség titkos levéltárából. Közli: Urbán Károly és Vida István. *Kritika*, 1985. 3. 23–34.
https://adtpus.arcanum.hu/hu/view/MTA_Kritika_1985/?query=Holl%C3%A1n%20S%C3%A1ndor%20k%C3%B6vets%C3%A9gi%20tan%C3%A1csos&pg=109&layout=s (Utolsó letöltés ideje: 2017. július 4.); Kádár-Lynn Katalin: *Eckhardt Tibor amerikai évei 1941–1972*. Budapest, 2006, 150–153.

⁴ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban: MNL OL), Bakách-Besseney György iratai (a továbbiakban: P 2066), 41. dosszié, Bakách-Besseney György levele Eckhardt Tibornak. Párizs, 1947. július 14. „*Jó forrásból hallottam, hogy Nagy Ferenc egy Komité alakításán fáradozik.*” Uo. Bakách-Besseney György levele Bátor Viktornak. Párizs, 1947. december 15. „*... kizárólag amerikai barátainktól függ, hogy elérkezettnek látják-e az időt egy Comité megalakítására.*”

⁵ Uo. 41. dosszié, Bátor Viktor amerikai könyvkiadó, szerkesztő levele Bakách-Besseney Györgyhez, 1947. november 26.; Bakách-Besseney György levele Bátor Viktornak. Párizs, 1947. december 15. „*Semmi kétségem nincs és soha nem is volt Eckhardt Tibor vezető szerepe tekintetében, és meg voltam győződve, hogy kisebb-nagyobb habozás után a többi menekült vezér is ezt el fogja ismerni.*”

lemmel kísérte a magyar emigráció útkeresését.⁶ Ez kétségtelenül számottevő segítséget jelentett a kapcsolatok kialakításához, hiszen vitathatatlan tekintélynek örvendett Európa és az Egyesült Államok számos politikusa részéről. Utazásai során éppúgy találkozott Franco tábornokkal, a portugál diktátorral, Antonio Oliveira Salazzarral, mint Winston Churchillel, francia, olasz, portugál svájci, amerikai kormánytisztviselőkkel, és fogadta őt XII. Pius pápa. Konzervativizmusa határozta meg világnézetét, de ez nem akadályozta meg abban, hogy az egység megteremtése, majd fenntartása érdekében, rendszeres amerikai útjai alkalmával párbeszédet folytasson a '47-es emigránsok vezetőivel: Nagy Ferencsel, Varga Bélával, Pfeiffer Zoltánnal, vagy éppen Peyer Károllyal. Miként fogadta kisbarnaki Farkas Ferenc szkv. vezérezredest is.⁷ Miután a negyvenes évek végén újból és újból felvetődött a Szovjetunió elleni háború közeli kitörése, és ebben fontosnak tartotta a külföldre került honvédségből szervezett hadsereg részvételét, nem zárkózott el a szélsőségesen militáns Zákó András vezette Magyar Harcosok Bajtársi Szövetségével való kapcsolatoktól sem, abban a reményben, hogy mérsékletre tudja őket inteni.⁸ Talán azért is tette ezt, hogy ezzel csökkentse az önkéntes portugáliai „száműzetésbe” vonult Horthy Miklós befolyását, aki a katonákkal szemben töretlenül magának igyekezett fenntartani a „legfelső hadúr” valójában virtuálissá vált jogkörét.⁹ Ahogyan Szegedy Maszák Aladár írta emlékirataiban: „*Lehet,*

⁶ Borbándi Gyula idézett művében ezzel szemben azt írja, hogy a főhercegnek „magyar hívei számára kevés ideje maradt [...] ausztriai helyzetének tisztázása előtt nyilvánvalóan nem akart a magyar emigrációban szerepet vállalni.” (Borbándi: i. m. 55.) A megállapítást éppen a közölt dokumentumok cáfolják.

⁷ Ottó főherceg első ízben 1948 júniusa végén Párizsban találkozott Farkassal, aki ekkor a Kopjás mozgalom céljairól tájékoztatta. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (a továbbiakban: ÁBTL) 3.2.5. O-8-2001/31. 22. Korponay Miklós szkv. vk. százados feljegyzései, az 1948. június 28-ai és július 4-ei bejegyzések.

⁸ Ottó főherceg 1948 júliusában tájékoztatást kért Zákótól a tisztek szervezkedéséről. Zákó egy augusztus 14-én kelt, „Királyi Fenség!” megszólítású levelében sürgette a kapcsolatok erősítését, kérte segítségét az Eckhardt Tiborral való összeköttetés ügyében és egy „összekötő tisz” kijelölését Ottó és a „Kopjás mozgalom” között. ÁBTL 3.2.5 O-8-2001/30. köt. 156. lap; Uo. 31. köt. 22. lap. Decemberben Párizsban személyesen is találkoztak. Uo. 31. köt. 24. lap.

⁹ Horthy és az MHBK kapcsolatáról lásd Gosztonyi Péter: *A Kormányzó Horthy Miklós és az emigráció*. Budapest, 1992, 144–145., 149. Hennyey Gusztáv volt külügyminiszter, Horthy bizalmasa kitartóan azon fáradozott, hogy szorgalmazza Ottó és Horthy kapcsolatainak rendezését, elismeresse a Kormányzó „legfelső hadúri” jogait. Erre kifejezetten felhívta Ottó figyelmét az 1949 decemberében, Münchenben sorra került találkozójukon (Magyar Tudományos Akadémia Kézirattára, Ms. 10980. Hennyey Gusztáv levele Horthy Miklóshoz. München, 1949. december 6.), majd 1950 augusztusában, amikor hosszabb levelet írt a trónörökösnek. (Ungarisches Institut München – Universität Regensburg, Bibliothek, Sondersammlungen, Nachlass Hennyey, Kt. 2. Hennyey Gusztáv előterjesztése Habsburg Ottóhoz, 1950. augusztus 15.). Köszönöm K. Lengyel Zsolt barátomnak és Baumgartner Bernadette kolléganőnek a kutatáshoz nyújtott segítséget. Bakách-Besseney György Radvánszky Antal és Spányi Márió közreműködésével viszont már 1948 szeptemberében levélváltást kezdeményezett Ottó és Horthy között, amelyben a volt Kormányzó kijelenti, hogy reményei szerint az ország felszabadulása után a főherceg trónra lép, Ottó pedig, méltatva Horthy érdemeit, megerősíti szándékát „ősei trónjának” elfoglalására. MNL

hogy úgy érezte, hogy minden magyarral szóba kell állnia, mert minden magyar királya akart lenni.”¹⁰

Mint a Bakách-Besseney Györggyel¹¹ folytatott levelezéséből kiderül, 1948 nyarán, a Nemzeti Bizottmány megalakulásakor maga is javaslatot tett a „parlament-pótló szerv” elnevezéssel illetett testület összetételére, mi több, a Végrehajtó Bizottság tagjait és két szakértőjét személy szerint is megnevezte.¹² (A kezdettől fogva tapasztalható személyi ellentétek elhárítása érdekében táviratban kérte Sulyok Dezsőt, hogy megjelenés előtt álló emlékirataiban „enyhítse” a Nagy Ferencre vonatkozó megjegyzéseket.)¹³ Előrelátóan hívta fel a figyelmet arra, hogy megkerülhetetlen a „szélsőjobbnak” (valójában konzervatívnak) tekintett irányzat képviselőjének a bevonása, miután megítélése szerint az Európában lévő emigrációnak a 75%-a oda tartozott. Mi sem mutatja jobban, mennyire ismerte az amerikai politika irányultságát és az emigráción belüli helyzetet, mint az, hogy az általa javasolt személyek valamennyien helyet kaptak a Nemzeti Bizottmány Végrehajtó Bizottságában.¹⁴

Mivel Varga Bélának a Bizottmány megalakításáról hírt adó körlevele egyértelműen a Köztársaság kikiáltásáról szóló 1946. évi I. törvényt jelölte meg a szerveződéds közjogi alapjának, az alkotmányos kérdéseket (azaz az államformát) továbbra is nyílt kérdésként kell kezelni. Miközben, mint erre utaltunk, fenntartotta a magyar trónra vonatkozó igényét, túlépelt hívei aggodalmán és leszögezte: „ne csináljunk ebből casust,¹⁵ hanem tisztázva saját felfogásunkat, vegyünk részt a parlament és a bizottság munkájában.”¹⁶ Nyilvánvalóan azonban ez is indokolta, hogy

OL P 2066, 29. dosszié. Bakách-Besseney György levele Apor Gáborhoz. Párizs, 1948. szeptember 13. A levélváltásról lásd Catherine Horel: *Horthy*. Budapest, 2017, 299.

¹⁰ Szegedy Maszák Aladár: *Bezáruló körök – füstbement remények 1947 március – június*. Kézirat. Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára, 483. fond, Szegedy Maszák gyűjtemény, 6. doboz, 27. dosszié, 82. lap. Köszönöm Katona Ferenc barátomnak, hogy felhívta a figyelmem a kéziratra és Csorba László professzornak, a gyűjtemény kurátorának, hogy a felhasználást engedélyezte.

¹¹ Bakách-Besseney György báró (1892–1959) jogász, diplomata. Követségi titkár Rómában és Bécsben, a Külügyminisztérium politikai osztályának helyettes vezetője, majd vezetője (1934–1938). Követ Belgrádban (1938–1941), a vichy-i kormány mellett (1941–1943), Bernben (1943–1944). A német megszálláskor lemondott az állásáról. A „követi bizottságban” tömörült náciellenes diplomaták egyik vezetője. A háború után nem tért haza, Párizsban, majd 1948-tól az Egyesült Államokban élt. A Magyar Nemzeti Bizottmány Végrehajtó Bizottságának tagja, a külügyi bizottság elnöke.

¹² Lásd az 1. számú dokumentumot.

¹³ MNL OL P 2066, 64. dosszié. Radvánszky Antal levele Bakách-Besseney Györgyhez. Párizs, 1948. február 11.

¹⁴ A Magyar Nemzeti Bizottmányról újabban lásd Katalin Kádár Lynn: *The Hungarian National Council/Hungarian National Committee/Magyar Nemzeti Bizottmány/Magyar Nemzeti Bizottság 1947–1972* In: *The Inauguration of Organized Political Warfare. Cold War Organizations sponsored by the National Committee for a Free Europe/Free Europe Committee*. Edited by Katalin Kádár Lynn. HHP, 2013, 237–252.

¹⁵ Azaz ügyet.

¹⁶ Lásd a 2. számú dokumentumot.

a „baloldali” túlsúly kialakulásának és Eckhardt Tibor esetleges visszavonulásának, illetve a más irányból érkező vélt vagy valós egységbontó kísérletek megakadályozásának szándéka folyamatosan visszatért Habsburg Ottó leveleiben. 1951-ben kapcsolataik rendezésének feltételeként így szólította fel nyilatkozattételre Habsburg József főherceget, tábornagyot, hogy határolja el magát a szélsőjobboldali (nyilas) mozgalomtól, ne avatkozzék a Magyar Harcosok Bajtársi Szövetségének ügyeibe, ne támadja a Magyar Nemzeti Bizottmányt, és támogassa az egyetemes magyar érdekek érvényesítését.¹⁷

Visszatérően sürgette a Nemzeti Bizottmány elismerésének szorgalmazását az amerikai kormánynál, amit egy háborús helyzet esetén tartott különösen fontosnak, miként – kétségtelen nagy naivitással – támogatta Eckhardt Tibornak, a Nemzeti Bizottmány honvédelmi bizottsága elnökének – Horthy személyét figyelmen kívül hagyó – elképzeléseit egy emigráns hadsereg-főparancsnok kinevezéséről. A kiemelt témák mellett nem került el a figyelmét a Bizottmány külföldi képviselője (a madridi és lisszaboni képviselők ügyében maga járt el a spanyol és portugál vezetőknél), a menekültek segítése (támogatta a magyar menekültek bevonását a Nemzetközi Menekültügyi Szervezet hatáskörébe),¹⁸ a legitimista *Krónika* című lap működése, valamint az angol politikai körök állítólagos szándéka egy ellen-nemzeti bizottmány létrehozására.

Kapcsolataiban lehetőség szerint került a nyilvánosságot, a feltűnést. A Magyar Korona iránti igényét változatlanul fenntartó trónörökös minden bizonynyal nem akarta „kompromittálni” még legitimista híveit sem. Tudta, hogy rálátását, befolyását csak ily módon őrizheti meg az emigráció bonyolult világában. Így volt ez a másik oldalon is, amit mi sem bizonyított jobban, mint a főherceg 1951-ben Nancy-ban tartott esküvőjére szóló meghívás elhárítása. „...mint tagja a Magyar Nemzeti Bizottmány Végrehajtó Bizottságának, melyben néhány kollégámmal együtt azt a felelősségteljes megbízást vállaltuk, hogy a Magyar Szent Koronának Felségedben megismerésére érdekeit és jogait képviseljük, arra is tekintettel kell lennem, hogy megjelenésem nem árthat-e éppen azoknak az érdekeknek, melyeket legjobban szívünkön viselünk?... Mindent összefoglalva, mint Felséged híve, a jelenlegi helyzetben nem merem vállalni a politikai felelősséget az utazásért” – írta Bakách-Besseney György.¹⁹

*

¹⁷ MNL OL P 2066, 25. dosszié. Esterházy Károly levele Bakách-Besseney Györgyhez. 1951. január 18. (Mellékletében a nyilatkozat tervezete.)

¹⁸ Hennyey Gusztáv feljegyzése az 1947-ben Ottó főherceggel Párisban folytatott megbeszéléséről. (1973. december 3.) Ungarisches Institut München – Universität Regensburg, Bibliothek, Sondersammlungen, Nachlass Hennyey, Kt. 6.

¹⁹ MNL OL P 2066, 25. dosszié. Bakách-Besseney György levele Habsburg Ottóhoz. New York, 1951. március 18. Egy másik levelében ugyanakkor tudatta Ottóval, hogy az esküvő napján szentmisét celebráltak a tiszteletére.

Valamennyi itt közölt irat a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára P 2066 Bakách-Besseney György gyűjteménye című fondjának 25. dossziéjában található. A levelek stílusát változatlanul hagyjuk, az elírásokat, a nagybetűk következtelen használatát és a központozást javítottuk. Egyes esetekben a [!] jelzéssel utaltunk a változatlanul hagyott szóhasználati és fogalmazásbeli sajátosságokra. A pontos lapszámot az irat végén közöljük. A dokumentumokban említett személyek közül a közismert politikusok nevéhez nem fűztünk életrajzi jegyzetet.

A levélváltásról a *Habsburg Ottó és öröksége. Kiállítás a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára dokumentumaiból dr. Habsburg Ottó születésének 100. évfordulója alkalmából (Budapest, 2012)* című kiállítási katalógus 11–12. lapjain olvashatunk további tájékoztatást.²⁰

Dokumentumok

1.

Habsburg Ottó javaslata²¹ a magyar emigráció egységes képviseleti szervének összetételére

Párizs, 1948. június 13.

Szigorúan bizalmas!

Alapelvek a magyar emigráns-képviselet létrehozásához.

A nemzetközi helyzet és a magyar emigrációban kezdődő szétesési jelenségek alapján célszerűnek mutatkozik hozzákezdeni egy egységes magyar képviselet létrehozásához. Jelenleg ugyan nem szabad számítani ennek a képviseletnek az elismerésére, ámde a jövőbeni magyar emigráns-kormány alapjának kell tekinteni.

A szerteágazó megbeszélések alapján a következő javaslatot tesszük ennek a képviseletnek a megteremtésére:

Parlamentpótló szerv

Ezt Monsignore Varga Béla mint a magyar parlament elnöke hívhatná össze. Az első összehívás alkalmával a következő kategóriákat kell tekintetbe venni:

A volt magyar Felsőház azon tagjai, akik sem a Nemzeti Szövetségnek, sem a Nyilaskeresztes Pártnak, sem a Kommunista Pártnak nem voltak tagjai, és nem vettek részt aktívan sem a Szálasi-, sem a Dinnyés-kormányban.

A magyar parlamentnek azok a tagjai és volt tagjai, akik nem esnek az a) pontban megjelölt kizáró okok alá.

²⁰ http://mnl.gov.hu/mnl/ol/virtualis_kiallitas/habsburg_otto_es_oroksege (Utolsó letöltés ideje: 2017. június 27.)

²¹ A dokumentumot Bakách-Besseney György 1948. július 28-án kelt levele alapján tudjuk Habsburg Ottó személyéhez kötni. (3. sz.)

A diplomáciai missziók főnökei (követek), akik sem a Szálasi-, sem a Dinnyés-kormányt nem szolgálták.

Egy későbbi időpontban a Parlamentpótló szerv fenntartja magának annak a lehetőségét, hogy az összehívás szabályaiban változtatásokat eszközöljön.

Ennek a testületnek az ülését nem szükséges már most összehívni. Fontos csak az volna, hogy legalább elvben létrehozzák, hogy előre nem látható politikai események esetén készen álljon.

A Bizottság

Ezt lehetne mielőbb összehívni, mivel ténylegesen, ha még nem is nyilvánosan, a jövő emigráns-kormányt jelenti. Ez okból nem is szabad túl nagyok lennie. Az összetételt illetően arra kell figyelni, hogy lehetőleg reprezentatív alakuljon, tekintettel az otthoni helyzetre, az emigráció nagy rétegeire, azoknak a hatalmaknak a hangulatára, amelyektől annak idején egy emigráns-kormány elismerése függ.

A Bizottság nyolc tagból és két technikai munkatársból áll.

A tagokat illetően a következő a javaslat: Monsignore Varga Béla viseli az elnöki tisztet. Négy tag él Amerikában, négy Európában. Amerikai tagként javasoljuk Monsignore Varga Bélát, Dr. Eckhardt Tibort, Pfeiffer Zoltánt és Nagy Ferencet. A négy európai tagnak javasoljuk Dr. Sulyok Dezsőt, Peyer Károlyt, Monsignore Közi Horváth Józsefet²² és még egy urat. A két technikai munkatársnak javasoljuk báró Bakách-Besseney követet a külügyekhez és dr. Baranyay Lipót²³ a pénzügyi kérdésekhez.

Közi Horváthot, mint a Kállay irányultságú ó-konzervatívok²⁴ képviselőjét javasoljuk. A még meg nem nevezett nyolcadik úrnak a szélsőjobb képviselőjeként kell belépni. Ez jogos azon tény következtében, hogy az európai magyar emigrációnak legalább a 75%-a ehhez az irányhoz tartozik, és képviselőjük hiányában a Bizottság ellen foglalnának állást. A szélsőjobbal erről a kérdéstről folytatandó tárgyalásokon a következő elveket kell figyelembe venni: a képviselőnek nem szabad az első pont a) bekezdésében megnevezett kizáró okok alá esni. Ezen felül nem lehet katona sem.

A végső döntés ezekben a kérdésekben és a Bizottság megalakulása ezen irányelvek szerint július közepe előtt megkerülhetetlen.

111. Német nyelven géppel írt másodlat fordítása, aláírás nélkül.

²² Közi Horváth József (1903–1988) római katolikus pap (1927), teológiai doktor. A keresztényszocialista mozgalom résztvevője, az Actio Catholica főtitkára (1935), országgyűlési képviselő (1939–1944). A második világháborút követően 1948-ban emigrációba kényszerült. A Magyar Keresztény Népmozgalom megalapítója és vezetője, a Magyar Nemzeti Bizottmány Végrehajtó Bizottságának tagja, a Belügyi és Menekültügyi Bizottság elnöke.

²³ Baranyai Lipót (1894–1970) pénzügyi szakember, politikus. A Magyar Nemzeti Bank elnöke (1938–1943), a Felsőház tagja (1939–1943), az Amerikai–Magyar Társaság elnöke (1945–1947). 1948-ban emigrált, több éven át Londonban, később New Yorkban, majd Frankfurt a. M.-ban élt. A Magyar Nemzeti Bizottmány tagja, rövid ideig angliai képviselője.

²⁴ A Kállay Miklós volt miniszterelnökhöz köthető „ó-konzervatív” csoportot nem tudtuk azonosítani.

2.

Habsburg Ottó levele Bakách-Besseney Györgyhöz a magyar emigráció egységes képviseleti szervének megalakításával kapcsolatos kérdésekről

Dafundo, 1948. július 25.

Villa Bela
Rua Joseph Bleck No 1.
Dafundo, Portugal

Kedves Besseney báró!

Köszönettel vettem f. hó 22-én kelt levelét²⁵ és Varga Bélának címzett levelének másolatát.²⁶

Ami a volt követek státuszát illeti, annak idején mi ezt már megbeszéltük. Aggályaira való tekintettel az a döntés történt, hogy a volt követeket majd a törvényhozók behívják úgy, ahogy ez p. o. annak idején az erdélyi és felvidéki képviselők²⁷ számára történt. Ezt a formulát én kielégítőnek tartottam, és ennek közjogi fogalmazását legalább is történelmileg igazoltnak tartottam. Így adtam Eckhardtnak hozzájárulásomat. Így úgy vélem, hogy ezen aggályai el lesznek hárulva.

Elvileg én nagyon is azt kívánom, hogy a volt követek teljes törvényhozói joggal vegyenek részt a parlamentpótló bizottság munkájában. Ők ugyanis egy konstruktív és pártpolitika-mentes vezetésnek segíthetnek. Másrészt egy tisztán politikusból összeállított parlament bizonyára csinál majd sajnálatos hibákat.

²⁵ A levél nem található a gyűjteményben.

²⁶ A levél nem található a gyűjteményben.

²⁷ Az 1938. évi XXXIV. törvénycikket a *Magyar Szent Koronához visszacsatolt felvidéki területnek az országgal egyesítéséről* címmel 1938. november 13-án hirdették ki. Ennek 2. §-a intézkedett a Felvidék országgyűlési képviseletéről. „2. §. A visszacsatolt felvidéki területek lakossága által szennátorokká, nemzetgyűlési vagy tartománygyűlési képviselőkké megválasztottak közül a jelen törvény erejénél fogva mint országgyűlési képviselők az 1935. évi április havának 27. napjára egybehívott magyar országgyűlés képviselőházának tagjai lesznek azok, akiket a magyar királyi miniszterelnök indítványára az országgyűlés, mindkét házának határozatával az országgyűlés képviselőházába meghív.”; Az 1940. évi XXVI. törvénycikket a *román uralom alól felszabadult keleti és erdélyi országrészeknek a Magyar Szent Koronához visszacsatolásáról és az országgal való egyesítéséről* címmel hirdették ki. Ennek ugyancsak a 2. § -a intézkedett az erdélyi területek képviseletéről. „2. §. A jelen törvény erejénél fogva a visszacsatolt keleti és erdélyi terület lakosai közül – mindaddig, amíg e terület választópolgárai rendes úton országgyűlési képviselőket választhatnak – mint országgyűlési képviselők az 1939. évi június havának 10. napjára egybehívott magyar országgyűlés képviselőházának tagjai lesznek azok, akiket a magyar királyi miniszterelnök indítványára az országgyűlés – mindkét házának határozatával – az országgyűlés képviselőházába meghív. Az így meghívottak száma legfeljebb hatvanhárom lehet.”

Ami aggályait az „értesítéssel”²⁸ szemben illeti, úgy ezeket én is osztom, azonban úgy vélem, hogy most, amidőn a hiba megtörtént, ne csináljunk ebből casust, hanem tisztázva saját felfogásunkat, vegyünk részt a parlament és a bizottság munkájában, annál is inkább, mert Eckhardt nekem azt írta, hogy ezentúl ilyen hibák már nem fognak történni.

Így tehát helyeselve az Ön aggályait, mégis arra kérném, vegyen részt a bizottság munkájában, mert az Ön kinevezése úgyis teljesen az én kérelmemre történt, és mivel attól kell tartani, hogy amennyire Ön azt nem fogadná el, oly valaki más jutna az Ön helyére, aki ott ügyünkkel ellentétes politikát folytatna.

Hálás lennék, ha Ön nekem azonnal erre vonatkozó feleletét még ide Lisboába²⁹ küldhetné.

Fogadja meleg üdvözetemet

Ottó s. k.

140. Géppel írt eredeti.

3.

Bakách-Besseney György levele Habsburg Ottóhoz a Magyar Nemzeti Bizottmány megalakításával kapcsolatos kérdésekről

Párizs, 1948. július 29.

Felséges Uram!

Sietek válaszolni Felséged július 25-én kelt kegyes soraira:

Volt követek. Az emigrációs magyar politikának sok egymással szemben álló tényezővel kell számolnia, és az idők folyamán még számos változásnak lesz alávetve. Törekvésem az volt, hogy a magyar diplomáciai szolgálat kívül maradjon ezen ellentéteken és pártatlanságát megőrizze. Szomorú példát adott az ezzel ellenkező felfogás következményeire az új régime gyakorlata, ahol szoc[iál]dem[okrata] és kom[munista] titkárok ellenőrizték kiscgazda követeiket és viceversa. Ha a követek most részt vesznek a Nemzeti Bizottmányban, kénytelenek lesznek konkrét politikai kérdésekben ide- vagy oda szavazni, szóval bekövetkezik az, amit elkerülni óhajtottam volna.

Fenn marad azon kívül azon már jelentett aggályom is, hogy a követek nem voltak törvényhozók és így nincs helyük egy törvényhozó testületben. Mindazonáltal Felségednek a felvidéki és erdélyi képviselők behívására vonatkozó

²⁸ „Értesítés” címmel Varga Béla, „a magyar nemzetgyűlés elnöke” aláírással 1948. június 10-én az 1946. évi I. törvénycikkre (*Magyarország államformájáról* – azaz a köztársasági államformáról) hivatkozva körlevelet küldött „*a szabad választások alapján összeült parlament szabad földön élő tagjainak*”, melyben bejelentette a Magyar Nemzeti Bizottmány megalakításának szándékát. MNL OL P 2066, 90. sz. dosszié.

²⁹ Azaz Lisszabonba.

analógiája előtt meghajlok, és – fenti aggályaim kegyes tudomásul vételét és megfontolását kérve – kijelentem, hogy a követek részvételét a Nemzeti Bizottmány munkálataiban többé nem fogom ellenezni.

Értesítés. Ma megkaptam Apor³⁰ erre vonatkozó levelét, melyben közli, hogy a szöveg neki „nagyon nem tetszik”, amin nem tudok csodálkozni. Mindazonáltal opportunitási okokból arra a konklúzióra jutott, hogy ígérjük meg „támogatásunkat”, hozzátéve, hogy „ez nem jelenti részemről a megszálló csapatok nyomása alatt létesült köztársaság elismerését, sőt ellenkezőleg, aláhúzottan kijelentem, hogy az alkotmányt nyílt kérdésnek tekintem, melyet a nemzet lesz hivatva eldönteni szabad akaratnyilvánítás alapján.”³¹

Apor kéri, hogy fentieket jelentsem Felségednek és közöljem Közi Horváth-tal (ki azonban még nincs itt). Apor semmi esetre sem ad választ Vargának, míg hármunk véleményét nem ismeri. Hálás volnék, ha Felséged velem (és talán közvetlenül Aporral, Palazzo Colonna, Piazza Santi Apostoli, Róma) kegyes volna közölni, hogy fenti formulázást elfogadja-e? Közben én is megkérdézem Aportól, hogy az általa használt „támogatás” szó alatt mit ért, részvételt a bizottságban, megbízás elfogadását, vagy egyszerű támogatást kívülről?

Jelentenem kell azt is, hogy az Értesítés szövege, mely lassanként szélesebb körökben is ismertté válik, súlyos aggályokat vált ki egyébként higgadt és inkább középen álló személyiségeknél (Peyer, Fábíán,³² Radvánszky stb.,³³) a jobboldalról nem is beszélve.

Nagyon kívánatosnak tartanám ezért, hogy a végső döntés fenntartassék addig, amíg Felséged augusztus 10. körül ide visszatér, és alkalma lesz úgy engem, mint másokat e tárgyban kihallgatáson fogadni.

Felséged bizonyára átértette (!), hogy én az Értesítés szövegét a Felséged magas személye által képviselt eszme szempontjából tartottam elsősorban sérelmesnek, és ezért kértem Vargától biztosítékot.

³⁰ Apor Gábor báró (1889–1966) diplomata. A Külügyminisztérium politikai osztályának vezetője (1927–1934), bécsi követ (1934–1935), a külügyminiszter állandó helyettese (1935–1938), szentszéki követ (1938–1945). A háborút követően nem tért haza. Az emigrációban a magyar keresztény népmozgalom egyik szervezője.

³¹ MNL OL P 2066, 29. dosszié. Apor Gábor levele Bakách-Besseney Györgyhöz. Róma, 1948. július 25.

³² Fábíán Béla (1889–1966) ügyvéd, politikus, publicista. 1922-től 1939-ig képviselő a Nemzeti Demokrata Párt, ill. az Egyesült Szabadelvű és Demokrata Ellenzék programjával. Műveiben szélsőségesen keveredtek a polgári demokrata és liberális nézetek az éles kommunista- és szovjetellenességgel. A német megszállás idején letartóztatták és koncentrációs táborba hurcolták. Szabadulása után nem tért haza, emigrált. A Magyar Nemzeti Bizottmány Végrehajtó Bizottságának tagja, a Társadalompolitikai Bizottság elnöke.

³³ Radvánszky Antal báró (barátainak Tompus) (1908–1996) jogász, közíró, történész. 1944-től Svájcban, majd Franciaországban élt, a *Hungária* c. lap főmunkatársa 1949–1953 között. Tevékenyen részt vett az emigráció munkájában.

Ha azonban nem sikerül Felségedet szóbeli jelentéstételelem alkalmával felfogásom helyességéről meggyőzni, akkor ebben a kérdésben is alá fogom magam vetni Felséged legmagasabb döntésének.

Külügyi Bizottság Elnöksége. Szegedy Maszáktól³⁴ július 24-i dátummal levelet kaptam, melyben közli, hogy ő van kijelölve a helyettesemnek, és kérdezi, hogy elfogadom-e ebben a minőségben? Erre a kérdésre csak igenlőleg válaszolhattam, feltéve természetesen, hogy a Külügyi Bizottság tiszte tényleg nekem jut-e osztályrészül.

Szegedy egyúttal kérdezi, hogy megkaptam-e a Nemzeti Bizottmány és a Végrehajtó Bizottság megalakulásáról szóló értesítéseket? Utóbbit sajnos nem kaptam meg, vagyis nem tudom, hogy a Végrehajtó Bizottság kikből áll, nevezetesen, hogy összetétele megfelel-e Felséged június 13-án kelt szigorúan bizalmas feljegyzésének. Peyer egy héttel ezelőtt azt mondta nekem, hogy ő csak akkor vehet részt, ha rajta kívül még két más szociáldemokrata is benn lesz a bizottságban. Nincs tudomásom arról, hogy Közi Horváth és a tervbe vett jobboldali úr benne vannak-e a Végrehajtó Bizottságban. Természetes, hogy az én szempontomból a Végrehajtó Bizottság összetételének nagy jelentősége van.

Szabadjon Felséged emlékezetébe idéznem, hogy amikor e tárgyról utoljára jelentettem, nyolc meghatározott tagról volt szó, akik mellett Baranyay Lipót, mint pénzügyi, és csekélységem, mint külügyi szaktanácsadó működött volna. Ebből a szempontból is kívánatosnak látszik Felséged augusztusi idejövetelét megvárni, mert addigra a Végrehajtó Bizottság összetétele és Baranyay Lipót felfogása is ismeretes lesz.

Szabadjon végül újból is megemlítenem, amint azt akkor is tettem, hogy Apor személyét erre a tisztre a magaménál alkalmasabbnak tartom.

Felséged magas utasítását várva maradok legmélyebb hódolattal
alázatos híve
[aláírás nélkül]

139–140. Géppel írt másodlat.

³⁴ Szegedy–Maszák Aladár (1903–1988) diplomata, berlini követségi titkár (1937–1942), a Külügyminisztérium politikai osztályának vezetője (1942–1944), washingtoni rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter (1945–1947). Posztjáról 1947. június 5-én visszalépett és emigrált. Részt vett a Magyar Nemzeti Bizottmány megalakításának előkészítésében, kezdetben a külügyi bizottság alelnöke, majd a Bizottmány képviselője Washingtonban. Az Amerika Hangja Rádió magyar osztályának munkatársa, majd helyettes vezetője (1950–1969).

4.

Habsburg Ottó levele Bakách-Besseney Györgyhöz a Magyar Nemzeti Bizottmány megalakításával kapcsolatos kérdésekről

Dafundo, 1948. július 31.

Kedves báró Besseney!

Hálás köszönettel vettem f. hó 29-én kelt levelét.

Egyes pontjaira csak rövidesen akarok ma válaszolni, mivel úgysis augusztus 10-én Párizsban leszek, és akkor majd bőven beszélhetünk.

Pont 1.: felfogását köszönettel tudomásul vettem.

Pont 2.: Úgy vélem, hogy Apor formulája elsőrangú. Én is úgy érzem, hogy az elvi alkotmányos kérdést azonnal kell tisztázni, nehogy az a benyomás keletkezhesen, hogy a köztársaságot par défaut³⁵ elfogadtuk.

Pont 3.: A Végrehajtó Bizottság hiteles összetételét én sem ismerem. Van egy verzióm, amit Eckhardt írt, van egy másik, melyet Varga küldött. A kettő nem egyezik meg, azonban alapelvben még az én memorandumomra bázíroz. Ami Peyer kérelmét illeti, úgy ezt abszurdnak tartom, mert egy kis bizottságban három szocialista messze túlmenne a párt igazi erejének [!] az országban. Azonban ez már Varga problémája. Mindenesetre jó lesz erről is Eckhardtot informálni.

Párizsban augusztus 10-én este leszek, és kérném, hogy amennyire e napon még ott lenne, legyen szíves és hívjon engem föl aug. 11-én kora reggel. Aznap szeretnék Önnel beszélni. Időközben kérem, írjon Eckhardtnak és Apornak is, közölve neki [!] felfogásomat.

Fogadja szíves üdvözetemet

Ottó s. k.

138. Géppel írt eredeti.

5.

Habsburg Ottó levele Bakách-Besseney Györgyhöz a londoni magyar emigrációról és a menekültügy irányításáról

London, 1948. augusztus 27.

Kedves Besseney báró,

Köszönettel vettem 25-én kelt levelét.³⁶

Megbeszéléseim itt Londonban arra engednek következtetni, hogy Anglia egy amerikai elismerés esetén azonnal maga is elismerné a Magyar Exil-kormányt [!].

³⁵ Par défaut (fr.) = alapértelmezésként.

³⁶ A hivatkozott levélben Bakách-Besseney az MNB lehetséges londoni képviselőjéről és a Portugália által a magyar menekültek számára kilátásba helyezett vízumokról írt. Lásd MNL OL P 2066, 25. dosszié, 135. lap.

Angol iniciatívára azonban nem számíthatunk ezen ügyben. Főleg Churchill nagy szimpátiát és érdeklődést mutatott. A lengyelekkel folytatott megbeszéléseim érdekesekek és eredményesek voltak. Úgy látom, hogy a londoni lengyel kormány június óta erősebb lett. Belső és külső pozíciója javult.

Ami az itteni magyarokat illeti, hogy tegnap óta bizonyos mértékben egységesítés történt egy bizottság formájában, amely humanitárius néven működve mégis a magyar nemzeti bizottság elveit vallja és annak politikáját itt alátámasztani óhajtja. E bizottság élén Baranyay Lipót áll, és mellette tevékenyen részt vesz Kruchina báró ezredes,³⁷ Sztankovics Viktor³⁸ és Békeffi László³⁹ etc. E bizottság jó lépés előre.

Eckhardt Tibortól levelet kaptam. Több más érdekes tények mellett talán a következő a legérdekesebb: Sulyok Dezső teljesen átvette a Bizottság keretében a menekültügyeket. Ennek folytán az IRO-ügyek,⁴⁰ a németországi magyarság ügye és más ilyenfajta kérdések ezentúl őáltala lesznek irányítva. Ő majd tárgyal az amerikai hatóságokkal is. Ezt már meg is tette, és Mr. Warren⁴¹ megígérte, hogy európai tartózkodása alatt rendezi majd a magyarság IRO-ügyét. Sulyok arra kéreti Bartheldyt,⁴² vegye föl az összeköttetést Warrennal. Ha netalán Hennyeynek írna, kérem, mondja meg neki ezen helyzetet. Ezek után minden IRO-ügy – tehát Sulyokhoz küldendő. Eckhardt azon kívül azt üzeni, hogy október vagy november folyamán Európába jön.

A portugáliai ügyben érthető, hogy a követnél még nincsenek meg a vízumok. A portugáliai belső rendelet értelmében ezen vízumok csak veszély esetén lesznek kiutalva, mert máskülönben két hónap múlva lejárnak. Tehát ma a lista csak Lisszabonban a külügyben fekszik, és a követség csak veszély esetén kapja meg sürgönyileg. Másrészt Lisszabonból azon értesítést kaptam, hogy ott minden rendben van, úgyhogy mindenki meg lehet nyugtatva.

Fogadja szíves üdvözetemet.

Ottó s. k.

134. Géppel írt eredeti.

³⁷ Kruchina Viktor (1905–1978) ezredes. Részt vett az antifasiszta ellenállási mozgalomban. 1945 után a Szociáldemokrata Párt delegáltjaként a HM Katonapolitikai Osztály helyettes vezetője. 1947-ben a kommunisták merényletet kíséreltek meg ellene, akkor elmenekült az országból. 1948 júniusától Angliában élt.

³⁸ Sztankovich Viktor (1908–1988) újságíró, szerkesztő. 1945 után Londonban a BBC, majd Münchenben a Szabad Európa Rádió munkatársa.

³⁹ Békeffi László (1891–1962) komikus, konferanszié. Kritikus, antifasiszta szövegeiért a háború utolsó hónapjaiban letartóztatták és a dachau koncentrációs táborba vitték. Szabadulása után nem tért haza, hanem Angliában, az Egyesült Államokban, majd Svájcban élt haláláig.

⁴⁰ IRO = International Refugee Organization, az ENSZ menekültügyi szervezete 1946–1952 között

⁴¹ Személyét nem tudtuk azonosítani.

⁴² Bartheldy Tibor dr. (1894–1969) diplomata. 1938-ban a Külügyminisztérium elnöki osztályának munkatársa, 1940-től kabinetfőnök, 1941–1944 között a Külügyminisztérium elnöki osztályának vezetője, rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter. 1946-ban emigrált. A Magyar Nemzeti Bizottmány lisszaboni képviselője 1949-től.

6.

Bakách-Besseney György levele Habsburg Ottóhoz a Máltai Lovagrend által kiadott menekült-igazolványokról és a Magyar Nemzeti Bizottmány helyzetéről

New York, 1949. július 3.

14 East 60. Str. N. Y. City.

Felséges Uram!

Felséged egy, a párizsi máltai követtel folytatott beszélgetés után utasított, hogy az állítólagos máltai menekült útlevelekre vonatkozólag intézzek kérdést Barcza⁴³ követhoz. Ezt még Párizsból meg is tettem, és most megkaptam Barcza választát, mely szerint a helyzet a következő:

„Schuman külügyminiszter direkt kérésére a Rend kiadott útlevél formájában igen csinos igazoló személyazonossági könyvecskéket, a franciaországi és a németországi zónák DP-jei⁴⁴ számára volnának használhatók, persze azok számára, akiknek más igazolványuk (IRO vagy VÖR. KER.)⁴⁵ nincs. Tehát az ineligibleknek.⁴⁶ Ez az útlevél csak a tartózkodásra és egyszeri kivándorlásra érvényes, nem ide-oda utazgatásokra. Megírtam Rómába, hogy Ö. F.⁴⁷ óhaja az, hogy megfelelő számú ilyen könyvecskét rezerváljanak a magyar menekültek számára. (5–10 ezer darabot.) Ebben kértem, hogy a rend párizsi követe egy magyar tanácsadót vegyen maga mellé, kinek referenciája alapján adják majd ezeket az útleveleket a magyar DP-éknek, mert hiszen nekik fogalmuk sem lehet, hogy ki érdemli meg azt. Volt nácinak és mai kommunistának nem szabad adni. Óva intettem őket, hogy a legszigorúbban kezeljék ezt a dolgot, mert nagy visszaélésekre adhatna alkalmat. Egy máltai útlevél nagy attrakció, és ebből nagy pénzeket lehet csinálni, ha egy svindler beleavatkoznék. Most újabb válaszokat várok e tárgyban, és amint megkapom, megírom. Kérlek, jelentsd fentieket és hódolatomat Ö. F.-nek.”

Amennyiben Felséged időnyeres céljából közvetlenül parancsolna írni Barczának, címe: La Tour de Peilz, Hotel Rive Reine, Vaud, Suisse.

Marosy⁴⁸ jelentett a portugáliai helyzetről és így tudom, hogy a követség és Bartheldy beutazásának ügye Felséged lisszaboni tárgyalásainak eredményétől

⁴³ Barcza György (1888–1961) diplomata, a Külügyminisztérium politikai osztályának vezetője (1925–1927), szentszéki (1927–1938), majd londoni (1938–1941) követ. Ezt követően nyugdíjba vonult. 1943-tól Svájcban élt, az ún. Követi Bizottság vezetője. 1952-ben áttelepült Ausztráliába, ahol többek között a Magyar Nemzeti Bizottmány képviselőjeként vett részt az emigráció munkájában.

⁴⁴ Displaced person (ang.) = menekült.

⁴⁵ Vöröskereszt.

⁴⁶ Azaz a nem megfelelőeknek.

⁴⁷ Ö. F. = Öfelsége, azaz Habsburg Ottó.

⁴⁸ Marosy (Mengele) Ferenc diplomata, zágrábi, majd helsinki követ. A világháborút követően nem tért haza, Spanyolországba emigrált, ahol 1949-től a „m. kir. követség” vezetője 1969-ig, egyben a Magyar Nemzeti Bizottmány madridi képviselője.

függ. Nagyon hálás volnék Felsőgednek, ha az eredményről, bármilyen legyen is az, engem Esterházy⁴⁹ útján sürgősen tájékoztatni kegyes volna.

A Bizottmánnyal kapcsolatban sikerült elérni, hogy minden hívást elhalasztottak addigra, míg K. Horváth és Peyer is itt lesznek. Állíthatom, hogy úgy Varga, mint Eckhardt el vannak határozva, hogy a B[izottmány] úgy maradjon meg, ahogyan eredetileg alakult, tehát sem balra, sem jobbra ne tolódjék el. Azt hiszem tehát, hogy kívánatos volna, ha a jobboldal legalább a sajtóban ne támadná ez alatt az átmeneti stádium alatt a Biz[ottmány]t, mert komolyan lehet tartani attól, hogy támadásaikkal a 2 fenti urat is elkedvetlenítik, és akkor ki marad, akire számítani lehet? A Sulyok-ügy miatt a Biz[ottmány] helyzete amúgy is nehéz, engem is támadnak, szóval azt hiszem, egy kis szélcsend jó lenne.

Amerikai részről a helyzet erősen javult. Elsejétől kezdve adnak egy egész tisztességes kis összeget, amivel legalább meg lehet indulni, és ami a Biz[ottmány] tekintélyét biztosan emelni fogja.

Holnap utazom Washingtonba, és remélem, ott majd hallok valami érdekeset, amit majd bátor leszek jelenteni.,

Fogadja Felsőged legmélyebb hódolatom kifejezését.

[aláírás nélkül]

132. Géppel írt másodlat.

7.

Habsburg Ottó levele Varga Bélához a Magyar Nemzeti Bizottmány elnökéhez a Bizottmány összetételéről és Auer Pál, a Bizottmány párizsi képviselőjének tevékenységéről

Párizs, 1949. szeptember 1.

16 Rue de l'Elysée,
Paris 8-e.

Kedves Monsignore Varga,

Két sürgős és nagyon komoly dologról szeretnék írni ma, amelyekre minél előbbi feleletét kérem. Nagyon hálás volnék, ha Önön kívül csak Eckhardtnak és Bessenyeynek volna tudomása az 1. számú ügyről.

1. Ahogy tudja, én a múltban mindig elleneztem azt az elgondolást, hogy egy úgynevezett konzervatív, vagy jobboldali csoport létesüljön az emigrációban.

⁴⁹ Esterházy Károly gróf (1902–1973) marcaltói földbirtokos, huszártiszt. A világháború végén elhagyta az országot. Az emigrációban Habsburg Ottó mellett szervezési feladatokat látott el. (Köszönöm Gudenus János szíves segítségét az azonosításban.)

Együtt voltunk abban a reményben, [hogy] Közi Horváth József lehessen az az ember, aki kibékíti a jobboldali urakat a Nemzeti Bizottmánnyal, sajnos nem sikerült. Ezért a felelősség nem terheli egyedül a jobboldaliakat. Később a Liberális Párt szerepéről írtam, és ezt próbáltam előtérbe hozni. Sajnos ez sem sikerült. Azonban a tény az, hogy a jobboldali csoportosulás mind jobban kikristályosodott, annál is inkább, mivel itt Európában egy kifejezett jobboldali eltolódás észlelhető. Franciaország jobbra mozdul, Belgiumban és Németországban jobb felé szavaztak, Angliában a szocialista kormány legyöngült. Mindennek az lett az eredménye, hogy az itteni jobboldali honfitársaink egy külön csoportba tömörülnek, amelyben nemcsak 39-ek, 45-ök, sőt 47-ek is részt vesznek. Még mindig nem tartottam volna e csoport relációját a Nemzeti Bizottmánnyal sürgősen rendezendőnek, ha nem tapasztaltam volna, hogy egyes hatalmi erők felhasználják e magyar kettéhasadást saját érdekeikre. A nagy nehézség mindmáig a távolságból ered, mivel levélben ilyen dolgok csak nehezen elintézendők. Személyi megbeszélésre volna szükség, éspedig sürgősen. Mindmáig az anyagi kérdés nehezítette meg ezen megoldást. Tudniillik mindig az volt a felfogásom, hogy tárgyalások csak úgy lehetségesek, ha az innsbrucki parlamenti bizottság⁵⁰ megbízottjai megjelennek a Nemzeti Bizottmány előtt. A Bizottmány képviselőinek tárgyalásai itt Európában sokkal nehezebbek lettek volna. Most váratlanul arra van kilátásunk, hogy egy ilyen megbeszélésre elegendő anyagiakat kapunk, hogy 2 innsbrucki delegátus New York-i útját finanszírozhassuk. Én persze személyem szerint ez ügyben nem akarnék megjelenni, így tehát a finanszírozást is úgy rendezném, hogy evvel nevem összekötésbe nem jöhet. Már most a tervem a következő: e hét végén úgysis ide jönnek Teleki Béla⁵¹ és Marjaffy⁵² képviselők. Én tekintélyem latba vetésével, azt fogom próbálni tőlük elérni, hogy amennyire lehet, az Ön elgondolásait magukévá tegyék. Ezek után úgysis átjövök Amerikába és számítok arra, hogy szeptember 14-én délután találkozunk majd, és az itteni megbeszélés eredményéről informálhatom Önt. Azt szeretném, hogy szeptember 20-a körül Teleki és Marjaffy jöjjenek át New Yorkba, hogy ott mindent a Nemzeti Bizottmánnyal tisztázzanak. Én tehát a két úr utazását úgy akarom tempírozni, hogy akkor érkeznének New Yorkba, amikor én már nem leszek ott, mivel nyíltan semmi esetre sem akarok kapcsolatban lenni a tárgyalásokkal. Ön azt érezhetné talán, hogy én az ügy megoldását elhamarkodot-

⁵⁰ Minden valószínűség szerint a volt '39-es parlamenti képviselők Unió elnevezéssel 1949 elején Innsbruck székhellyel létrejött csoportja, melynek vezetői Teleki Béla és Máriaffi Lajos voltak.

⁵¹ Teleki Béla (1899–1990) erdélyi földbirtokos, jogász, politikus. A magyar országgyűlés 1940-ben behívott tagja, 1941 tavaszától az Erdélyi Párt elnöke. 1944 végén a szovjet hatóságok letartóztatták, 1945 októberében került szabadlábra. 1947-ben emigrált. Éveken át Ausztriában élt, tevékenyen részt vett az emigráció mozgalmában. Az ötvenes években az Egyesült Államokba költözött. A Magyar Nemzeti Bizottmány tagja.

⁵² Marjaffy – helyesen Máriaffi Lajos (1894–1971) erdélyi földbirtokos, a magyar országgyűlés felsőházának 1940-ben behívott tagja. Ausztriába emigrált, ahol tevékenyen részt vett az emigráció szervezeteinek munkájában, az ún. Unio csoport egyik vezetője.

tan keresztül akarom vinni: sajnos nem merem a postán megírni azon információkat, amelyek alapján oly erősen sürgetem az ügyet. De eliheti nekem, igen komolyak az okok. Hálás volnék, ha postafordultával tudomásomra adhatná elgondolásait ez ügyben.

2. Egy egészen más ügy az Auer féle helyzet. Mindjárt azt akarom mondani, hogy a tavasz óta nem láttam Auer Pált. Azonban itt van az Auer-levél⁵³ hatása. Ez nemcsak kedvezőtlenül feltűnt a Nagyhatalmaknál, ahogy azt már régebbi leveleimben jeleztem, hanem azonkívül az a tény, hogy Auer Mikolajcsikkal⁵⁴ [!] és Ripkával⁵⁵ együtt aláírta ezt a levelet, nagy elkeseredést váltott ki úgy a londoni lengyel körökben, mint szlovák barátaink között. Azonkívül azt hallom, hogy Auer külön tárgyalásokat folytat a csehekkel, nevezetesen Ripkával, és hogy érintkezik a szerb királlyal és más jugoszláv tényezőkkel. Közeledése a csehekhez annyira megy, hogy a közelmúltban tiltakozott az ellen, hogy a Nyugati Hírnök foglalkozzon a felvidéki magyarirtással. Mindez véleményem szerint nem lenne baj, ha Auer magán-személy lenne, azonban ha akarja Auer úr, vagy nem, az ő tagsága a Nemzeti Bizottmányban úgy értékelje itt [!], hogy tevékenységéért felelőssé teszi a Nemzeti Bizottmányt és ennek folytán az összmagyarságot. Szükséges lenne, hogy Auer mielőtt iniiziativákat⁵⁶ tesz, informálja a Nemzeti Bizottmányt, és annak jóváhagyását kérje. Azt gondolnám, hogy esetleg jó lenne, ha a Bizottmány Auer urat tapintatos formában figyelmeztetné, hogy eljövendő tevékenységében és nyilvános lépéseiben ne felejtse el ama felelősséget, amely a Nemzeti Bizottmány tagságával jár.

Már pár napja írtam Eckhardt Tibornak, hogy én innét elindulok szeptember 13-án este, és hogy szeptember 14-én dél tájt New Yorkban leszek. A francia Air France repülőgéppel jövök, a menetrend szerint e repülőgép Idlewilde repülőterén

⁵³ Auer Pál (1885–1973) ügyvéd, politikus, országgyűlési képviselő (1945–1947), rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter, a párizsi követség vezetője (1946–1947). Posztjáról 1947. június 6-án lemondott és emigrált. A Magyar Nemzeti Bizottmány Végrehajtó Bizottságának tagja, később alelnöke, párizsi képviselője, a francia rádió magyar adásának egyik vezetője, az európai föderációs mozgalom egyik szervezője. Auer ebben a levélben az Európa Tanács első, 1949. augusztus 10-én, Strasbourgban megnyílt közgyűlése kapcsán két kelet-közép-európai emigráns politikussal együtt, arra kérte a nyugat-európai vezetőket, tegyék lehetővé, hogy a közgyűlésen hivatalosan is részt vehessenek a vasfüggöny mögötti népek emigráns képviselői. A kezdeményezést Winston Churchill és Georges Bidault is támogatták, de konkrét lépés az ügyben nem történt. A nyugati hatalmak az Európai Mozgalom keretében próbálták leszerelni az emigráció vezetőit. Köszönöm Fejérdy Gergely kolléga szíves közlését.

⁵⁴ Stanislaw Mikolajczyk (1901–1966) lengyel politikus, a Parasztpárt vezetője, a londoni emigráns kormány miniszterelnök-helyettese (1942–1943), majd miniszterelnök (1943–1944). Hazatérése után az ideiglenes kormányban földművelésügyi miniszter és miniszterelnök-helyettes. 1947-ben emigrált. Angliában, majd az Egyesült Államokban élt, tevékenyen részt vett az emigráció mozgalmában.

⁵⁵ Hubert Ripka (1895–1958) csehszlovák újságíró, politikus. A német megszállás elől Párizsba, majd Londonba menekült, ahol a csehszlovák emigráns kormány külügyminisztere lett. 1945-ben hazatért és kereskedelmi miniszterré nevezték ki. 1948-ban, a kommunista hatalomátvétel után ismét elhagyta az országot. Tevékenyen részt vett az emigráció mozgalmában.

⁵⁶ Azaz kezdeményezéseket.

leszáll 12 óra 5 perckor. Megszállok a Great Northern Hotelben. Arra kértem Eckhardt-ot, hogy informálja Önt és Besseneyt e tényről, és rendezze úgy, hogy még aznap délután találkozhatunk. Mivel azonban a Transatlantic repülőgépek nem mindig pontosak, kértem Eckhardt Tibort, hogy adja meg nekem a telefonszámát, hogy megérkezésem után azonnal felhívhassam. Mivel azonban leveleimre az utolsó időben megint feleletet nem kaptam, attól tartok, hogy Eckhardt netalán távol van New Yorkból. Ennek folytán arra kérem Önt, legyen szíves nekem megírni, Eckhardt ott van-e New Yorkban, azonkívül sürgősen megküldeni nekem úgy az Ön, mint Eckhardt telefonszámát. Önöket aztán érkezésemkor azonnal fel fogom hívni.

Tegnap Pálffy József gróf⁵⁷ írt egy sürgős levelet Besseneynek a magyar javak ügyében, amelyek ma Ausztriában hevernek.⁵⁸ Amennyire lehet, arra kérném a Bizottmányt, hogy Pálffynak ez ügyben sürgősen megadja a meghatalmazást a tárgyalásokra. Ugyanis az osztrák kormány maga választotta meg őt mint tárgyaló felet, ő azonban ezt csak akkor hajlandó vállalni, ha erre a Bizottmány felhatalmazását megkapja. Ismervén Krauland miniszter⁵⁹ és Figl kancellár⁶⁰ makacosságát, azt gondolom, hogy ők csak Pálffyval akarnak tárgyalni, ami elvégre nagyon jó. Persze nem tudom, hogy a tárgyalások sikeresen végződnek, vagy sem. Hanem azt javasolnám a legkomolyabban, hogyha lehet, azonnal adják meg Pálffynak a felhatalmazást.

Minél előbbi válaszát várva küldöm Önnek, kedves Monsignor Varga, legszívesebb üdvözetemet.

Ottó s. k.

148–149. Géppel írt eredeti.

⁵⁷ Pálffy József gróf (1904–1988) Győr megyei földbirtokos, politikus. A Magyar Élet Pártjának országgyűlési képviselője (1939–1944), a német megszállás után lemondott mandátumáról. A Kereszténydemokrata Néppárt ideiglenes elnöke (1944 október – 1945 május). 1947-ben elhagyta az országot és Ausztriában telepedett le. Az emigrációban 1949-től a konzervatív '39-es képviselők Unió néven működött csoportjának tagja.

⁵⁸ Az 1945 első hónapjaiban a nyugat felé vonuló magyar hadsereg eszközállománya és a Szálasi-kormány által elrendelt kitelepítés során elhurcolt közlekedési eszközök, gyárberendezések Ausztria és Németország területén a szövetséges hadseregek birtokába kerültek. Egy idő után az amerikai és az angol hatóságok a rendelkezési jogot átadták az osztrák, illetve a német kormánynak. A magyar kormányzat mindent megtett a hatalmas értéket képviselő javak visszaszerzéséért, de az emigrációban is alakult egy bizottság, amely az egykori tulajdonosok érdekeit képviselte a helyi hatóságoknál.

⁵⁹ Peter Krauland (1903–1985) osztrák ügyvéd, néppárti politikus. A szövetségi kormányban vagyonbiztosítási és gazdasági miniszter (1945–1949). Hivatali visszaélések miatt leváltották, ezt követően visszavonult a politikai tevékenységtől.

⁶⁰ Leopold Figl (1902–1965) osztrák agrármérnök, néppárti politikus. Szövetségi kancellár (1945–1953), külügyminiszter (1953–1959), a parlament elnöke (1959–1962), alsó-ausztriai tartományfőnök (1962–1965).

8.

Habsburg Ottó levele Bakách-Besseney Györgyhöz a Magyar Nemzeti Bizottmány emigráns kormányként történő esetleges elismeréséről

Florida, 1950. január 24.

Gibson Hotel, Apalachicola, Florida

Kedves Besseney báró!

Washingtonban azt hallottam, hogy nincs kizárva, hogy a Vögeler-per⁶¹ és a várható ítélet alkalmából az Egyesült Államok kormánya megszakíthatná a diplomáciai viszonyt a budapesti rendszerrel. Ez a hír komoly forrásból jön – legalább a lépés konzideráció⁶² tárgya. Úgy érzem, hogy evvel úgy az MNB-nek [Magyar Nemzeti Bizottmánynak], mint a Free Europe Committee-nek⁶³ minél előbb kell foglalkoznia.

Meg kellene próbálni, hogy valamilyen formájú elismerést kapjunk ez alkalommal a MNB számára. És ha ez nem lenne lehetséges azt kellene elérni, hogy az amerikai kormány legalább valamilyen formában a Bizottsággal szemben elismerje, hogy distinkció⁶⁴ csinál a nemzet és a rendszer között. Mindenesetre az MNB-nek most minden erővel kellene megmozdulnia. Ez minden tag feladata.

Azt tartanám helyesnek, ha Ön minél előbb Washingtonba menne, hogy a helyzetet tanulmányozza, és az elismerés érdekében hasson. Úgy érzem, hogy eljött egy sorsdöntő pillanat a MNB életében.

Címem Mexikóban: c/o Banco Interamericana, Avenida Juarez 64, Mexico, D.F.

Szíves üdvözléssel

Ottó s. k.

130. A szálloda levélpapírján géppel írt eredeti.

⁶¹ A magyar hatóságok szabotázs és kémkedés vádjával 1949 novemberében őrizetbe vették Robert Vogelert, az amerikai Standard Electric és ITT vállalatok igazgató-helyettesét, akit a perben 15 évi börtönbüntetésre ítélték. Ennek nyomán a magyar–amerikai kapcsolatok mélypontra süllyedtek, de a diplomáciai kapcsolat megmaradt.

⁶² Azaz mérlegelés.

⁶³ A Free Europe Comittee (Szabad Európa Bizottság) 1949. június elsején alakult (eredetileg National Comittee for a Free Europe néven) nonprofit társaságként a Kelet-Közép-Európából menekült demokratikus politikusok támogatására. Lásd Borbándi: i. m. 96–97.

⁶⁴ Azaz megkülönböztetést.

9.

Bakách-Bessenyei György levele Habsburg Ottóhoz a Magyar Nemzeti Bizottmányban folyó vitákról

New York, 1950. január 27.

Felséges Uram!

Éppen akartam írni Felségednek, mikor megkaptam január 24-én kelt floridai levelét. Tudomásom van arról, hogy már régebben foglalkoznak azzal a gondolattal, hogy próbaképpen valamelyik satelita⁶⁵ állammal megszakítsák a dipl[omá-ciai] összeköttetést, csak még az bizonytalan, hogy ez Bulgáriával vagy mivelünk történjék-e. A kérdést mindenesetre figyelemmel fogom kísérni, és teljes mértékben egyetértek azzal, hogy az MNB minden tagjának most minden erejét latba kellene vetnie.

Sajnos azonban éppen most megy át a VB⁶⁶ legsúlyosabb krízisére, mivel E. T. [Eckhardt Tibor] saját közlése szerint ki akar abból vonulni, és levelet szándékozik írni Felségednek, melyben ehhez való hozzájárulását kéri. Azt hiszem, nem illojális részemről E. T.-vel szemben, ha arra kérem Felségedet, hogy ezt a hozzájárulást egyelőre ne adja meg, és idevaló visszajövele után hasson oda, hogy E. T. a Bizottságban megmaradjon. Nagyon kérem Felségedet, hogy visszaérkezésének időpontjáról engem mielőbb tájékoztatni, és E. T.-vel együtt, vagy külön-külön, kihallgatásra rendelni méltóztassék. Ez annál fontosabb az én szempontomból, mert E. T. kiválása a Bizottságból annak struktúráját annyira megváltoztatná, hogy abban én sem maradhatnék meg. Viszont a mi kiválásunkkal a Bizottság teljesen eltolódnék nem kívánatos irányba, de ennek dacára tovább élvezné azt az anyagi és erkölcsi támogatást, melyet jelenleg W-ből⁶⁷ kap.

Mexikóban Hollán Sándor⁶⁸ volt követségi tanácsos képviseli a Bizottmányt (Isabella La Cattolica 41. Desp. 4. tel. Eric 12.17.47 és Mex. 35.06.72 Mexico D.F.). Hollán, akinek kitűnő spanyol-mexikói családból származó felesége van, nekem megbízható barátom és utasítva van, hogy Felségednek rendelkezésére álljon.

Fogadja Felséged legmélyebb hódolatom kifejezését.

[aláírás nélkül]

129. Géppel írt másodlat.

⁶⁵ Szatellit, azaz csatlós.

⁶⁶ Végrehajtó Bizottság.

⁶⁷ Washington D. C. – azaz az amerikai kormánytól.

⁶⁸ Hollán Sándor (1902–?) diplomata, volt követségi tanácsos, a Magyar Nemzeti Bizottmány képviselője Mexikóban.

10.

Habsburg Ottó levele Bakách-Besseney Györgyhöz a Magyar Nemzeti Bizottmány Végrehajtó Bizottságában felmerült személyi problémákról

Mexikóváros, 1950. január 30.

Kedves Besseney báró!

Köszönettel nyugtázom a Hollán által átadott, e hó 27-én kelt levelét.

Őszinte sajnálattal hallottam az új válság hírért. Én csak hat hét múlva lehetek Washingtonban, addig előadásaim visszatartanak. Ha Eckhardt ír, én semmi esetre sem adom meg hozzájárulásomat a kilépéséhez.

Amennyiben távollétem alatt válság törne ki, én ezennel felhatalmazom Önt a következők közlésére: a Magyar Nemzeti Bizottmány ma az a Fórum, amelynek keretében a magyar emigráció szolgálhatja a Nemzet érdekét. Ezen változtatni nem lehetséges. Mint a nemzeti érdekek öre én Önöket – azaz Önt, Vargát és Eckhardtot – annak idején felkértem, hogy a MNB Végrehajtó Bizottságának tag-ságát vállalják. Azonkívül mindhármuk ígéretét kaptam, hogy hozzájárulásom nélkül a tisztségükről nem fognak lemondani. Minden argumentumuk⁶⁹ dacára véleményem szerint a helyzet alapvetőleg nem változott, és egy kilépés mérhetetlen kárt okozhat a nemzetnek. Az Önök helye a V. B. keretében van, bármilyen személyi áldozatok árán is. Ennek folytán ígéretükre hivatkozva kijelentem, hogy kilépésre vonatkozó hozzájárulást nem vagyok hajlandó adni, és számítok arra, hogy mindhárman ígéretüket híven be fogják tartani.

Felhatalmazom Önt, hogy szükség esetén a leveletem megmutassa a többi két úrnak. Kérem nyugtázza a levelem vételét ide, mexikói címemre.

Legszívesebb üdvözlettel

Ottó s. k.

127. Kézzel írt eredeti a Banco Interamericano S. A. Mexico D. F. levélpapírján.

11.

Habsburg Ottó levele Bakách-Besseney Györgyhöz a Magyar Nemzeti Bizottmány elismerésének esélyeiről

1950. február 25.

Kedves Besseney báró!

A lapokból látom, hogy a szakadás a B[uda]pesti rendszerrel várható.

Ha lehet, ez [az] a pillanat, hogy a MNB elismerését elérjük.

⁶⁹ Azaz érvük.

De ha ez nem lenne lehetséges, legalább azt kellene elérni, hogy levélváltás legyen a MNB és a State Department⁷⁰ között. A MNB mint a nemzeti akarat képviselője disszociálja⁷¹ a nemzetet a mostani rendszertől. Ha lehet el kellene érni, hogy a State Department viszontválaszában kijelentse, hogy a szakadásért nem a nemzet felelős, hanem a külföldi nyomás által ráerőszakolt rendszer. Szóval Amerika nem szakít a magyarsággal, hanem csak a budapesti uzurpátorokkal.⁷² Ez pro futuro⁷³ igen fontos lenne, és jogbázist adna egy háborús elismerésre.

Remélem, hogy Dégenfeld gróf⁷⁴ már informálta Önt washingtoni tartózkodásom napjairól, Önt azonnal szeretném látni.

Fogadja legszívesebb üdvözetemet

Ottó s. k.

125. Kézzel írt eredeti az American Airlines levélpapírján.

12.

Habsburg Ottó levele Bakách-Besseney Györgyhöz a „Kronika” c. lappal kapcsolatos kérdésekről, az európai politikai viszonyokról és egy „ellen-bizottmány” megalakításának lehetőségéről

Párizs, 1950. június 26.

Kedves Besseney báró:

Hálás köszönettel vettem e hó 14-én kelt érdekes levelét.⁷⁵ Csak most tudtam rá felelni, mivel csak e percben tértem vissza Svájcba, ahol 10 napig voltam.

Nagyon örültem a hírnek, hogy a németországi és londoni képviselőlet kérdése rendeződött. Ellenben nagyon sajnálom a madridi nehézségeket, annál is inkább, mivel V. Béla nekem még New Yorkban mondotta, hogy reméli, hogy nemsokára meglesz egy dispositions fondja⁷⁶, amiből azután utalhat bizonyos szükséges összegeket.

⁷⁰ State Department, az Amerikai Egyesült Államok külügyminisztériuma.

⁷¹ Azaz elválasztja.

⁷² Azaz bitorlólókkal.

⁷³ Pro futuro (lat.) = a jövőre nézve.

⁷⁴ Dr. Heinrich von Degenfeld-Schonburg gróf (1890–1978) Habsburg Ottó nevelője, majd állandó munkatársa, „főudvarmestere”.

⁷⁵ A hivatkozott levélben Bakách-Besseney tájékoztatta a főherceget az MNB németországi, angliai és spanyolországi képviselőivel kapcsolatos kérdésekről, a *Kronika* című újsággal kapcsolatos problémákról és Varga Béla tervezett európai útjáról.

⁷⁶ Azaz rendelkezési alapja.

Ami a „Kronika” baklövését illeti, én erről csak most tudomást szereztem, [!] mivel őszintén szólva, a „Kronikát” nem olvasom.⁷⁷ Ezek az emberek minden jóakaratum dacára, inkább ártanak az ügynek, mint használnak, és azonkívül tevékenységük merő ellentétben van direkt utasításaimmal. Én úgy gondolom, hogy levelet írok Father Dávidnak⁷⁸ és Vargát kérem, hogy e levelet adja át Father Dávidnak. Azonkívül semmi esetre se fogok adni a „Kronikának” Szent István napi nyilatkozatot. Ha ezen levélnek nem lesz eredménye, akkor esetleg megjön az idő, amikor hivatalos kommuniké⁷⁹ formájában is dezavualni⁸⁰ kell az embereket. Igen hálás vagyok azért, hogy Ön mindent próbál a kedélyek megnyugtatására, főleg Nagy Ferencsel szemben.

Ha jónak látja azt a tényt, hogy nem lesz Szent István napi nyilatkozat a „Kronikában”, már most is közölheti úgy Vargával, mint, ha szükséges, Nagy Ferencsel is.

Nagyon kívánatosnak látszik továbbra is Varga utazása.⁸¹ Végtelenül jól hatna a kedélyekre, főleg ha az összes ideges helyeket meglátogathatná. Kérem, hasson továbbra is ezen irányban.

Római utamról kérem, hogy persze ezt a legnagyobb titoktartással kezelje. [!] Ugyanis nem szeretném, ha idő előtt nyilvánossá válna tervem, annál is inkább, mert az idő elég rövidre lesz szabva.

Svájci tapasztalataim érdekesek voltak. Bizalmasan közölhetem, hogy az ország vezető katonáival és politikusáival beszéltem. Azonkívül több vezető osztrákkal is találkoztam. A svájciak, akik jól vannak informálva, a legnagyobb mértékben készülnek a katonai eseményekre. Majdnem azt lehetne mondani, hogy a svájci hadsereg máris mozgósítva van. Habár az idén még nem várják az eseményeket, mégis lázasan készülnek, és pedig oly tempóban, hogy ezt a svájci gazdasági élet maximálisan három évig bírhatja. Szóval három éven belül várják a döntést. Általában ott nagyon éles a kritika az amerikaiakkal szemben, mivel senki se bízik Amerika harci készségében.

Itt Franciaországban a Schuman-terv⁸² igen lényegesen járult hozzá a francia–amerikai közeledéshez. Ellenben a kritika Anglia ellen nagy mértékben növekszik.

⁷⁷ A *Kronika* című, New Yorkban megjelenő lap a legitimistákhoz állt közel (vö. Borbándi: i. m. 56.), Habsburg Ottó is több alkalommal adott nyilatkozatot és cikket a lap számára. A hivatkozott „baklövés” egy Nagy Ferencet bíráló cikk közlése volt.

⁷⁸ Dávid Ferenc (1874–1960) ferences szerzetes. 1925-től élt az Egyesült Államokban, a *Kronika* című lap kiadója, főszerkesztője 1942–1960 között.

⁷⁹ Azaz közlemény.

⁸⁰ Azaz megcáfolni.

⁸¹ Varga Béla európai útjára végül 1951. június–augusztusban került sor.

⁸² Schuman-terv: a nyugat-európai nehézipar egyesítésének terve az újabb német fegyverkezés megakadályozására. Jean Monnet közigazdász javaslata alapján Robert Schuman francia külügyminiszter 1950. május 9-én terjesztette a nemzetgyűlés elé a tervét, melyben azt javasolta, hogy Franciaország, Nyugat-Németország, Olaszország, Hollandia, Belgium és Luxemburg szén- és acéltermelésüket rendeljék egy közös főhatóság, az Európai Szén- és Acélközösség (Montánunió) alá. Ez lett az első nemzetek feletti európai intézmény.

A mi ügyeinkben is ez a tény előnyösen észlelhető, főleg most, Caffery⁸³ elküldése óta, az amerikai nagykövetség lényegesen jobbra tolódott. Bruce nagykövet⁸⁴ jobb-oldali, sőt az itteni politikában de Gaulle-t is támogatni látszik. Mindenesetre az RPF-nek⁸⁵ most újra pénze van, és azt mondják, hogy a pénz Amerikából jött.

Július 9-én Németországba megyek, és ott két hétig maradok. Azután rövid látogatásom lesz Angliában, de mivel Londonba nem is megyek, jobb lesz, ha Reviczky-Ullein⁸⁶ [!] erről nem is tud. Augusztus 2-től augusztus 14-ig a Cote d'Azur-ön leszek. Címem ott a következő: P. adr. Mrs. Henry Clews, Chateau de la Napoule, la Napoule, Alpes Maritimes. Augusztus 17-én Luxemburgban leszek az ottani házasságra,⁸⁷ aztán onnét egyenest Rómába.

Itt rengeteg dolgom van. E héten még látom Schumant, azonkívül a többi helyi nagyságot is. Zákó⁸⁸ most éppen itt van, még nem láttam, csak holnap jön hozzám. Auert a hét végén látom. Sokat utazik mindenféle európai kongresszusokra. Igen örül mostani szerepének. Azonban azt érzem, hogy általában itt gradatim⁸⁹ megnyugszik a magyar társaság. Mégis megértik, hogy lehetetlen az MNB ellen ágálni. Az egyetlen igen kellemetlen pont most Belgium, ahol a szerencsétlen Pálffy József destruktíve⁹⁰ hatott.

Ami nekem kellemetlen, az a Brit Intelligence Service⁹¹ munkája a magyar emigráció keretében. Londoni inspirációra azon fáradozik, hogy egy angol vezetés alatt álló ellen-Bizottmányt létesítsen. A fő elgondolás az, hogy ezen ellenkormány

⁸³ Jefferson Caffery (1886–1974) amerikai diplomata, az Egyesült Államok nagykövete Párizsban 1944–1949 között.

⁸⁴ David K. E. Bruce (1898–1977) amerikai diplomata, az Egyesült Államok nagykövete Párizsban 1949–1952 között.

⁸⁵ RPF = Rassemblement du peuple français (a Francia Nép Gyülekezete). Francia politikai párt, amelyet Charles de Gaulle alapított 1947-ben. Rövid fennállása alatt (1955. szeptemberben szűnt meg) az egyik fő ellenzéki mozgalom volt a IV. Köztársasággal szemben. A gaullizmus történetének egyetlen olyan mozgalma, amelyet maga De Gaulle alapított és elnökölt, és amely minden gaullistát egyesített. https://fr.wikipedia.org/wiki/Rassemblement_du_peuple_fran%C3%A7ais (Az utolsó letöltés ideje 2018. március 26.) Köszönöm Kecskés D. Gusztáv kolléga szíves közlését.

⁸⁶ Ullein-Reviczky Antal (1894–1955) diplomata, stockholmi követ, később egyetemi tanár. 1944-től emigrációban élt. A Magyar Nemzeti Bizottmány londoni képviselője.

⁸⁷ Nem tudtuk azonosítani az eseményt.

⁸⁸ Zákó András (1898–1968) szkv. vezérőrnagy, hírszerző tiszt, a Hadiakadémia tanára, hadosztályparancsnok, 1944 október 16-tól a VKF 2. osztályának (hírszerzés és kémelhárítás) vezetője, a szovjet hadsereggel szembeni földalatti ellenállás: a „Kopjás mozgalom” szervezője. 1945-ben Ausztriában maradt, ahol a menekült tiszték egyesületének, a Magyar Harcosok Bajtársi Szövetségének megalapítója (1949. január 1.) és vezetője. Már 1948 augusztusában „Királyi Fenség!” megszólítású levéllel fordult Habsburg Ottóhoz, melyben kérte, hogy jelöljön ki egy katonatisztet, aki állandó kapcsolatot tart a mozgalmukkal. ÁBTL 3.2.5 O–8-2001/30. kötet, 156.

⁸⁹ Gradatim (lat.) = itt: fokozatosan.

⁹⁰ Azaz rombolóan.

⁹¹ Azaz a brit hírszerző szolgálat.

négy emberen legyen megalapozva: Bán,⁹² Sulyok, Barankovics⁹³ és Teleki Béla. Tudom, hogy Teleki denegálja⁹⁴ a tényt, de azt is tudom, hogy ha sokáig váratták még New Yorkban, hallgatni fog az angol suggestiókra.⁹⁵ Nagyon kérem Önt, hívja fel az urak figyelmét erre a tényre, mert mégis csak nagyon diszkreditálná a mi ügyünket, ha egy ilyen, mégis súlyos nevekkkel rendelkező Bizottmány létesülne.

Fogadja szíves üdvözetemet

Ottó s. k.

118–119. Géppel írt eredeti.

13.

Habsburg Ottó levele Eckhardt Tiborhoz az emigrációban szervezendő magyar hadsereg főparancsnokának kinevezéséről és az emigráció belső vitáiról

München, 1950. július 17.

Kedves Eckhardt:

Hálával nyugtázom e hó 10-én kelt levelét.⁹⁶ Erre a következőkben rövidesen felelek.

Itt tartózkodásom alatt mindenkivel érintkeztem, így Farkas Ferencsel⁹⁷ is. Általában Farkas egy végleg kijátszott kártya, diszkreditálva van. Ő maga is elég deprimált, leszállt a fehér lóról. Viszonya Zákóval a lehető legrosszabb, hívei ott hagyták, és most Zákó táborában találhatóak. Zákó utálja őt. Izolált öregúr lett Farkas. A Zákó–MHBK nagytalálkozón⁹⁸ is megjelentem, beszéltem a tisztekhez.

⁹² Bán Antal (1903–1951) szociáldemokrata politikus, országgyűlési képviselő, 1945–1947 között az SZDP főtitkár-helyettese, iparügyi miniszter. 1948 elején elhagyta az országot. Az emigrációban a Magyarországi Szociáldemokrata Párt főtitkára, a Peyer Károllyal szemben álló csoport egyik vezetője.

⁹³ Barankovics István (1906–1974) publicista, országgyűlési képviselő, a Demokrata Néppárt alapítója és vezetője. 1949 februárjában elhagyta az országot. Az emigrációban kezdetben a salzburgi menekültügyi iroda vezetője, majd 1951-ben kivándorolt az Egyesült Államokba. A Magyar Nemzeti Bizottmány Vallás- és Közoktatásügyi Bizottságának elnöke, a Közép-Európai Kereszténydemokrata Unió elnöke.

⁹⁴ Azaz kétségbe vonja.

⁹⁵ Azaz sugalmazásokra.

⁹⁶ A levél nincs az iratok között.

⁹⁷ Farkas Ferenc, kisbarnaki (1892–1980) szkv. vezérezredes. A Szálasi-kormány idején folytatta szolgálatát. A háború végén hadifogságba került, elbocsájtását követően nem tért haza. Távollétében életfogytiglani fegyházra ítélték (1950). Az emigrációban a Magyar Szabadság Mozgalom megalapítója és vezetője, az ún. altöttingeni „kormány” miniszterelnöke (1947–1949).

⁹⁸ A Magyar Harcosok Bajtársi Közössége csoportvezetőinek találkozására 1950. július 15-én került sor Münchenben.

Hangulat elsőrangú. Javaslatára szerint eljártam, azaz nem szólítottam fel Zákót, hogy ismerje el a MNB-t, csak annyit mondtam a tiszti gyűlésen, hogy az MNB igen értékes munkát végez, jó eredményeket ért el a politika terén. Felszólítottam őket a politikamentességre, a pártoktól való tartózkodásra. A nehézség a terv szempontjából, melyek[et] Zákó elfogad, csak abban rejlik, hogy Henney,⁹⁹ Spányi Mario,¹⁰⁰ Lengyel Béla¹⁰¹ és Hardy¹⁰² itt folyton új meg új főparancsnoksági tervekkel háznak. Az ön tervére még nem jöttek rá, de azért folyton kavarják a vizeket. Én persze nem mondhattam nekik semmit, mert máshogyan elárultam volna a tervet. Az egyetlen pozitívum ebben az: két héttel ezelőtt Horthy, aki most megint az MNB ellen dühöng, ki akart nevezni egy főparancsnokságot, mivel ő a legfelsőbb hadúr. Ezt Henneyvel közölte, aki rögtön visszaírt, hogy egy ilyen gesztus bajra vezetne. Erre felelve Horthy Henneynek megígérte, hogy semmi lépést nem fog tenni a jövőben ez irányban anélkül, hogy Henney előzetesen hozzájárult volna.

Az Ön terve ügyében az a felfogásom, hogy e tervet Horthy fecsegése folytán csak akkor szabad keresztülvinni, amikor már akut háborús veszéllyel számíthatunk (!). Ezért nem gondoltam azt, hogy Varga most utazása végén egyszerűen elmenjen velem együtt Portugáliába. Én a lépést a mostani őszben még korainak tekinteném, és ezért azt javasolnám Vargának, hogy ez alkalommal útiterveit úgy rendezze be, hogy ne kelljen Portugáliába mennie. Ha majd közeli a veszély, egy külön utazást is megér e terv keresztülvitele. De kérem ez csak mostani ex abrupto¹⁰³ véleményem, és e szempontból Önök odaát biztosan jobban ítélhetnek. Tehát várom az Önök felfogását ez ügyben. Az én véleményem e tekintetben: túl korai lenne még a dolog: oly jó a terv, hogy csak bölcs tempírozással lehet keresztülvinni. Én még nem látom az időt elérkezettnek, és nem látok nagyobb veszélyt abban, ha a döntő megbeszélést az öregúrral¹⁰⁴ kitoljuk.

Ellenben igenis rendkívül szükségesnek tartanám, ha ön minél előbb előkészítené az írásbeli megállapodások szövegét vagy szövegeit. Kérem ezt tehát minél

⁹⁹ Henney Gusztáv (1888–1977) szkv. vezérezredes, külügyminiszter (1944. augusztus – október). A németek, majd a nyilasok letartóztatták. A háború végén nem tért haza. Németországban élt emigrációban, a müncheni Magyar Iroda vezetője, a Magyar Nemzeti Bizottmány Belügyi és Menekültügyi Bizottságának alelnöke, az MNB németországi képviselője.

¹⁰⁰ Spányi (Spányik) Márió (1895–?) szkv. vk. százados, hírszerző tiszt, 1935–1940 között a gráci konzulátus tisztviselője, majd 1941–1944 között prágai főkonzul. 1945-ben emigrált és Németországban telepedett le.

¹⁰¹ Lengyel Béla (1897–1988) nyugállományú altábornagy, varsói katonai attasé (1934–1939), hadtestparancsnok (1944). A háború befejezését követően letartóztatásban volt (1945–1947), majd Ausztriában élt emigrációban. Tevékenyen részt vett a különböző emigráns szervezetek tevékenységében.

¹⁰² Hardy Kálmán dr. (1892–1980) tengerész vezérőrkapitány. A folyami erők parancsnoka (1942–1944). A Szálasi-kormány idején letartóztatták, „hűtlenség” vádjával bíróság elé állították és elítélték. A háborút követően nem tért haza, Németországban és az Egyesült Államokban élt emigrációban.

¹⁰³ Ex abrupto (lat.) = hirtelen.

¹⁰⁴ Minden bizonnyal Horthy Miklós.

előbb keresztülvinni és velem közölni. Az ügyrend tekintetében csak az lenne a javaslatom, hogy véleménykülönbség esetében a többség döntsön. A székhely szempontjából nem látok ma igazi lehetőséget a megállapításra, mivel ez a hadi eseményektől fog függni. Esetleg nem lenne székhelye a dolognak. De ebben is várom javaslatát.

Ami Közi Horváthot illeti: a tervezetet¹⁰⁵ nem ő készítette, hanem Kray báró,¹⁰⁶ és ezen még lesznek sok javítások. Már láttam K. H.-t. Nem jó benyomást tesz, bent van nyakig apró groteszk pártmunkákban, és nagyon is elfelejti a menekültek ügyét. Ezért itt igen dühösekre rá az emberek, annál is inkább, mivel a menekültügyi posztok kitöltésénél (!) egyedül pártszempontok vezetnek. Főleg az érdekli, hogyan tud végezni Nagy Ferencsel és Peyerral, és ezen munkájában tisztán egy apró fiatal klikk kezébe került. Most éppen egy frontális támadást készít a szocdemek ellen: hiába kértem, hogy hagyja a dolgot. Az egész dolog nem igen tetszik nekem, és azt bizonyosan várom, hogy K. H. rövidesen lejárta magát. Már Barankoviccsal is többé-kevésbé szakítanak.

Az angol ügyben, ahogy ezt majd bővebben megírom Vargának, én is politikai okokból kifolyólag osztom az Ön véleményét. Az ő tevékenységük a magyar ügyben igen káros, sőt ellenkezik minden egyes amerikai tervvel. Erről sokat tapasztaltam az utolsó időkben, és majd írok Vargának.

Kérem, közölje levelem tartalmát Bessenyeivel és Mgre Vargával.

Ami Közit illeti, majd még egyszer beszéljek vele, anélkül persze, hogy ő tudhatna a tervről.

Még egyszer hálásan köszönve levelét, és várva Párizsba írandó feleletét e levelemre, küldöm Önnek legszívesebb üdvözlőmet.

Ottó s. k.

Ps. Levelemet Párizsba küldöm feladás végett. *[Kézrel írt betoldás.]*

143–144. Géppel írt eredeti.

¹⁰⁵ Nem tudtuk azonosítani, hogy milyen tervezetről van szó.

¹⁰⁶ Kray István báró (1887–1967) IV. Károly király titkára 1918-ig, országgyűlési képviselő (1926–1934). Az emigrációban a Keresztény Népmozgalom tagja, a szervezet főtítkára.

14.

Eckhardt Tibor levele¹⁰⁷ Habsburg Ottóhoz a majdani hadsereg-főparancsnokságról, az MNB Végrehajtó Bizottságának átszervezéséről, az MNB kibővítéséről

1950. július 24.

Felséges Uram:

Hálásan köszönöm Felséges Uram júl[ius] 17-ikéről kelt kegyes sorait, és azokkal kapcsolatban bátor vagyok az alábbiakat jelenteni.

1) Nem csak zavart keltene, de a hármas megoldás tervét esetleg lehetetlenné tenné az, ha az Öreg Úr elhamarkodva, egyedül a saját nevében eszközölné kinevezéseket. Miután soha sem lehet tudni, hogy az Öreg Úr mikor, mire szánja el magát és kinek a tanácsára cselekszik, – kérem Felséges Uram felhatalmazását, ahhoz, hogy mindössze annyit írassak az Öreg Úrnak, hogy a FP¹⁰⁸ kardinális kérdés lévén, abban az ő előzetes megkérdése nélkül semmit csinálni nem fogok, de kérem, hogy feltétlenül tartózkodjék ez idő szerint minden egyéni elhatározástól, mert a talajt először itt kell előkészíteni, és gondosan ügyelni kell arra, hogy semmi olyan lépés ne történjék, ami a jövőt veszélyeztetné, mely az előre látható európai tragédia után még monopolisztikusabb helyzetet fog biztosítani Amerikának, mint eddig. Egyben arra kérem Felséges Uramat, hogy valami hasonló információt és instrukciót kegyeskedjék Hennyeynek, Spányinak, Lengyelnek és Hardynak is adni, – a legutóbbira azonban kegyeskedjék rendkívül ügyelni, mert noha egyénileg tisztességes ember, mindent megír Szegedy-Maszáknak és elsősorban az ő tanácsára hallgat.

Felséges Uram döntésének vételéig egyébként ebben a kérdésben semmit nem csinállok, eltekintve az írásbeli megállapodások szövegének a megfogalmazásától és ennek a szövegnek Vargával és Besseneyvel való letárgyalásától.

2) A koreai balsikerek az orosz támadás veszélyét rendkívül megnövelték és meggyorsították. Legújabb értesülések szerint (megbízható magyar katonai hír) nem lehetetlen, hogy már augusztus végén vagy szeptember elején megindul az offenzíva Jugoszlávia ellen, amelybe szükség esetén orosz csapatok is nyíltan részt vennének. A főparancsnokság kérdése tehát sürgősebbnek látszik ma, mint néhány héttel ezelőtt. És én megpróbálom Varga Bélát rávenni arra, hogy minél előbb utazzék át Európába, mert kérdéses vajon, Szent István napja után lehetséges lesz-e még Európába átmenni? Egyébként is az a véleményem, hogy az Öreg Úrral Felséged és V. B.¹⁰⁹ személyes jelenlétében nyomban a találkozás során lehet legin-

¹⁰⁷ A levélen nincs aláírás, az első oldalon ceruzával írt „Eckhardt” név alapján azonosítottuk.

Minden bizonnyal tájékoztatásul megküldték Bakách-Besseneynek is.

¹⁰⁸ Főparancsnokság.

¹⁰⁹ Varga Béla.

kább megállapodni, mert nem lehet tudni, hogy levelezés esetén kinek a tanácsára hallgatna, és hogy nem állana-e be pótolhatatlan idővesztés a meddő viták során. Egyébként is ezt a kérdést a fennálló cenzúrák miatt csak személyesen lehet letárgyalni vele.

3) Be kell számolnom Felsőes Uramnak egy igen súlyos incidensről, mely a Nemzeti Bizottmányt és annak Végrehajtó Bizottságát komoly belső válsággal fenyegeti: a vonatkozó iratokat: a) Nagy Ferenc javaslatát a Végrehajtó Bizottság újjászervezéséről és b) ellenjavaslatomat ide mellékelten bemutatom Felsőes Uramnak.¹¹⁰ Engem a Nagy F[erenc] féle javaslat teljesen váratlanul ért, arról előzetes tudomásom nem volt, az napirendre nem lett kitűzve, és azt tárgyalni ilyen módon nem is lett volna szabad. Bevégzett helyzet előtt álltam, s az adott helyzetben nem volt más módom, mint megtenni az ellenjavaslatomat. Nem tudom, minő fordulatok jönnek még, én feltétlenül ki fogok álláspontom mellett tartani, és abból egy hajszálnyit nem engedek. Kérem Felsőes uramat, kegyeskedjék Közi Horváthnál nyomatékosan fellépni, a helyes megoldás érdekében, a hozzá intézett levelem másolatát, mely az egész ügyet megmagyarázza, szintén mellékelten bemutatom.¹¹¹ Az egész üggyhez magyarázatul csak annyit fűzök még hozzá, hogy Nagy Ferenc meggondolatlan javaslatát abból az alkalomból tette meg, hogy a Free Europe Committee a Végrehajtó Bizottságtól a múlt évi munkájáról részletes beszámolót kért. Jelentem, még azt is, hogy Nagy Ferenc Kovács Imrét,¹¹² Peyer Károly pedig Pisky Schmidt-et¹¹³ óhajtja behozni a Végrehajtó Bizottságba, és hogy Barankovicsot csak azért vették fel, hogy ezzel Közi Horváth szavazatát megnyerjék. A Végrehajtó Bizottságban Nagy Ferencnek 3, és az én javaslatom mellett is három szavazat volt várható, és Varga Béla kellett volna, hogy eldöntse a kérdést. Ő azonban úgy döntött, hogy kikéri Közi Horváth szavazatát, így a távollévő Közi Horváth fogja ezt a kérdést eldönteni.

4) Ebből az alkalomból végre Teleki Béláék ügyét is rendezni kellene. Itteni hivatalos helyre érkezett jelentés szerint N. F. rendkívül népszerűtlen a magyar emigrációban, és azzal is tisztában vannak már, hogy az ő patronátusa alatt hadsereget szervezni nem lehet. A legutolsó Végrehajtó Bizottsági ülésen kínos meglepetésben részesültem, midőn a Nagy Ferenc–Peyer paktum¹¹⁴ értelmében utóbbi til-

¹¹⁰ Nem volt a levél mellett.

¹¹¹ Nem volt a levél mellett.

¹¹² Kovács Imre (1913–1980) író, szociográfus, politikus, országgyűlési képviselő. A Nemzeti Parasztpárt egyik alapítója, főtítkára (1945), egyik alelnöke (1946). 1947 őszén elhagyta az országot és Svájcban, majd az Egyesült Államokban élt emigrációban. Megszakításokkal a Szabad Európa Bizottság munkatársa. A Magyar Nemzeti Bizottmány tagja, az Igazságügyi és Tájékoztatási Bizottság alelnöke.

¹¹³ Pisky Schmidt Frigyes (1920–1973) szakszervezeti funkcionárius. 1947-ben a Peyer Károly ellen indított perben hűtlenséggel és kémkedéssel vádolták, egy évvel később távollétében 10 évi kényszermunkára ítélték. Az emigrációban az Egyesült Államokban élt, ahol a Magyar Szociáldemokrata Párt főtítkári tisztét töltötte be.

¹¹⁴ Nem ismerjük.

takozott az ellen, hogy a felszabadító magyar hadsereg politikamentes legyen, és azt követelte, hogy „demokratikus magyar hadsereget” kell szervezni. Ezt természetesen nem fogadtam el, mert az rövid időn belül politrukok¹¹⁵ bekapcsolására vezetne a hadseregben. Nagy Ferenc és Peyser Károly rendkívül rossz befolyás alá kerültek. Szerencsére a baloldal itt letűnőben van. Most csinálja az utolsó erőfeszítéseit, de megsemmisül az első európai puska lövésnél.

5) A rossz angol politika ma kevésbé nyugtalanít, mint eddig. Kimutatták a foguk fehérjét, és ezzel veszélyességükből sokat veszítettek. Washingtonban nem titkolt elhidegülés következett be velük szemben. A franciáknak, kikkel együtt kell mennünk továbbra is, sajnos aligha lesz már idejük katonailag megszervezkedni (!), és tartok tőle, hogy tragikus sorsuk egy éven belül beteljesedik.

Maradok Felséges Uramnak hódoló tisztelettel
legalázatosabb híve:

[aláírás nélkül]

141–142. Géppel írt másodlat.

15.

Habsburg Ottó levele Bakách-Bessenyei Györgyhöz a nemzetközi helyzetről, a hadsereg főparancsnokság létrehozásáról, a Magyar Nemzeti Bizottmány elismeréséről.

Párizs, 1950. július 27.

Kedves Bessenyei báró!

Az utolsó napokban két elég komoly hivatalos európai forrás arra felhívta figyelmemet, hogy nincs kizárva, hogy már az év végén háború legyen Oroszországgal. Nem akarok most kitérni részletekre, csak annyit mondhatok, hogy habár én magam még mindig azon véleményen vagyok, hogy az idén nem lesz háború, lelkiismeretlennek tartanám, ha ezen információkat nem venném mégis igen fontosnak.

Ezért arra kérném, hogy beszélje meg a helyzetet minél előbb úgy Eckhardtal, mint Vargával, hivatkozva e levelemre. Két probléma áll előtérben:

Ami a főparancsnokságot illeti, úgy arra kérném Eckhardtot, hogy minél előbb készítse elő az összes dokumentumokat és tervezeteket, és küldje el nekem, miután Vargával erről megegyezett. Legalább legyenek meg az alapokmányok. Ami a kormányzó informálását illeti, úgy továbbra is az a véleményem, hogy a kormányzó fecsegése folytán ezen dolog még korai. Azonban azt meg kellene fontolnunk, nem lenne-e célszerű, hogy miután az okmányokról megegyeztünk, ezekből hármat csi-

¹¹⁵ Politrúk = orosz rövidítés, jelentése politikai kommisszárok, politikai tiszték.

náljunk: Varga meg én már aláírnók őket. A harmadikat, a kormányzó okmányát aláírnók, és aztán Lisboában elhelyeznők Bartheldynél. Ha háborúra kerülne váratlanul a sor, Bartheldy aláíratná a dolgokat a kormányzóval; ha ellenben lesz elég időnk, Eckhardt, vagy valaki más gyorsan Lisszabonba utazhatna, hogy ezt Horthyval aláírassa.

A második probléma az MNB elismerése háború esetén, mint magyar exilkormány. Föltétlenül szükségesnek tartanám, hogy ez már a háború első napjaiban el legyen érve úgy, hogy az MNB minél előbb hadat üzenhessen Oroszországnak, ami előfeltétele egy rendes hadsereg megszervezésének. Azon kívül az első napokban sokkal többet lehet elérni, mint később. Ennek folytán azt javasolnám, hogy már most minden tervet előkészítsék [!], hogy mily módon lehet elérni az MNB elismerését. Abszolúte szükséges, hogy az MNB minden tagja e napokban Washingtonban legyen, hogy meg kell ostromolni mindenkit, és már ma előmegbeszéléseket tartani. Erre már most elő kellene készíteni a szükséges memorandumokat, javaslatokat etc. Ez egy nagy, majdnem azt mondanám vezérkari munka. Kérem, foglalkozzon minél előbb e kérdéssel, és érje el, hogy az MNB többi tagjai is foglalkozzanak [ezzel]. Ez egy sürgős feladat.

Ha nem történik semmi, az a tervem, hogy szeptember 25-én este ismét elindulva az Air France géppel, 26-án reggel New Yorkban lennék. Akkor majd találkozónánk, hogy e dolgokat még részletesen is megbeszéljük.

Fogadja legszívesebb üdvözetemet

Ottó s. k.

Köszönöm 8-án és 21-én kelt levelét. Szent István napi nyilatkozatot nem adok. Ez már azért, mivel mint azt Vargától tudni fogja, baj van velük. *[Kézzel írt utóirat.]*

115. Géppel írt eredeti.

16.

Bakách-Bessenyei György levele Habsburg Ottóhoz a Magyar Nemzeti Bizottmány lehetséges elismeréséről

New York, 1950. augusztus 11.

Felséges Uram,

Hálás köszönettel kézhez vettem Felséged júl[ius] 27-én kelt magas sorait. A levelet Felséged utasítására úgy Msgr. Vargával, mint E. Tiborral közöltem, akik mindketten azt mondták, hogy közvetlenül fognak Felségednek jelentést tenni.

Ilyen körülmények között a magam részéről csak arról a tapogatózásról szeretnék beszámolni, melyet az MNB elismerésének kérdésében folytattam. Sajnos azt

kell mondanom, hogy az eredmény nem volt túlságosan biztató, mivel, anélkül, hogy a kérdésre közvetlen választ adtak volna, két körülményt hangsúlyoztak igen erélyesen, melyek közül egyik sem látszik túlságosan biztatónak. Az egyik az volt, hogy azok a tapasztalatok, amelyeket az angol kormány a londoni exile-kormányokkal tett az elmúlt világháború folyamán, olyan kedvezőtlenek voltak, hogy nem látszik kívánatosnak egy ilyen rosszul bevált szisztéma megismétlése. A másik az volt, hogy az utóbbi időben mind jobban elégedetlenek a Nemzeti Bizottmányok munkásságával. Egyes vonatkozásokban, mint Lengyelország és Jugoszlávia, nem is tudtak létrehozni nemzeti tanácsokat; a létrejött nemzeti bizottságok pedig állandó krízisekkel küzdenek, ahelyett, hogy építő munkát folytatnának. Legújabban erős román krízis van, úgy Rădescu,¹¹⁶ mint Gafencu¹¹⁷ le akarnak mondani, és ha nem fog igen erős amerikai befolyás érvényesülni, eme szándékokat végre is fogják hajtani.

Mint Felsőged a fentiekből is láthatja, a pillanat nem látszik túlságosan kedvezőnek egy olyan akció megindítására, mely az MNB-nek exile-kormányként való elismerését, habár csak egy későbbi időpontban is, célozná. Ehhez járul, hogy mint Felsőged bizonyára értesülve van, a mi Végrehajtó Bizottságunk is krízisben leledzik, amiről persze az amerikaiak tudnak, és aminek nem nagyon örülnek.

Degenfeld gróffal ma telefonon beszéltem, és kértem, jelentse Felsőgednek, hogy minden emberi számítás szerint sikerülni fog a krízist Felsőged ideérkezéséig elodáznai. Minthogy Varga Béla elnök be fogja várni Felsőgedet, és addigra Közi Horváth is visszaérkezik a Végrehajtó Bizottság au grande complet¹¹⁸ fogja fogadni Felsőgedet.

Róberttel¹¹⁹ közöltem, hogy Felsőged ez évben nem szándékozik Szent István napi nyilatkozatot adni.

Fogadja Felsőged legmélyebb hódolatom kifejezését.

[aláírás nélkül]

114. Géppel írt másodlat.

¹¹⁶ Nicolae Rădescu (1874–1953) román katonatiszt, politikus. 1944. december és 1945. március között miniszterelnök. A kommunista hatalomátvételt követően elmenekült az országból. Az Egyesült Államokban élt emigrációban, tevékenyen részt vett annak munkájában.

¹¹⁷ Grigore Gafencu (1892–1957) román politikus, külügyminiszter (1938–1940), ezt követően rövid ideig moszkvai nagykövet. A világháború idején Svájcban élt, ahonnan 1947-ben az Egyesült Államokba költözött. Tevékenyen részt vett az emigráció, a Román Nemzeti Bizottság tevékenységében.

¹¹⁸ Azaz az egész Végrehajtó Bizottság.

¹¹⁹ Róbert Oszkár (1891–1983) újságíró, 1923-tól Ausztriában, majd az Egyesült Államokban élt. Különböző amerikai magyar lapok, így a *Krónika* munkatársa.

LAJOS GECSÉNYI

**DOCUMENTS ABOUT THE RELATIONSHIP
BETWEEN OTTÓ HABSBURG
AND THE HUNGARIAN NATIONAL COMMITTEE
(1948–1950)**

The self-organization of the diverse Hungarian emigrants, who found their new homes in Europe, then in the USA after Second World War, strengthened after the Communist power takeover in Hungary in the end of the 1940s. That time, with the help of the American government a refugee emigrant “parliament”, the Hungarian National Committee was established, which wanted to be a representative of all political forces with the exclusion of the far right and the Communists. Two members played leading role in the Commission, Tibor Eckhardt, former member of the Hungarian Parliament, who has lived in the United States since 1941, and Bakách-Bessennyey György, Hungary’s former ambassador in Switzerland. Both of them have been in acquaintance with Ottó von Habsburg for a long time, who enjoyed widespread reputation and authority in the Western world. The Archduke paid great attention to relations with Hungarian emigrant politicians, helped their work, to resolve internal disputes and consolidate their situation. Their correspondence confirms this.

